Milliseid uusi teenuseid arendab riik autistide jaoks?

Kui palju raha võib nõuda lastelt vanemate hooldamiseks?

Ämmaemandad tegid moodsa äpi raseduse jälgimiseks

1. juulist saavad töötavad omaksehooldajad lisapuhkust

Viimsi Raamatukogu
A005219

JUUNI 2018

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!
Nr 69

Aldo Luud

Meie vanemad väärivad turvalist elu lõppu

Kes kaitseks inimest?

Selles ajakirjas räägib kuus aastat oma kaht vanemat hooldanud Ruth mõtlemapaneva loo. Teemaks on arstiabi tase hooldekodudes. Lugu juhtus hea renomeega hooldusasutuses. Ruthi isa on insuldi järel elanud seal juba mitu aastat ja ainult kiidusõnu rääkinud. Mullu viis täiskohaga tööl käiv Ruth hooldekodusse ka ema, kelle tervis oli hakanud kiirelt halvenema.

Kui Ruth kevadel ise gripiga voodis oli, sai ta äkitselt hooldekodust telefonikõne: tooge riided, ema on lahkumas! Tütar, ise meedik, sööstis kohale ja tuvastas, et memm oli dehüdreerunud. Tema kutsutud kiirabiga sõitis eakas naine haigla reanimatsiooniosakonda. Tilgutite all ja sondiga toites puhuti talle elu sisse tagasi. Kuu aega hiljem ta siiski suri.

Ruthi soov oli lugu meediasse tuua, et juhtida ühiskonna tähelepanu probleemile: hooldekodudes puudub kvaliteetne meditsiiniteenus. Isegi kui kellegi elu oli lõpusirgel, ei pidanuks ta kogema janus ja näljas kärbumist. Põhjusel, et tema seisundit ei märgatud. Või ehk ei peetud vajalikukski märgata – oli ta ju suremas!

Märkamise ja sekkumisega on meil Eestis lood kehvad. Kui Ruth ema raviarstidelt artikli juurde kommentaari palus, hakkas neil kõigil äkitselt väga kiire. Üks neist paiskas lõpuks välja tõe: kas tõesti arvate, et hakkan ühe surnud vanainimese pärast hooldekoduga suhteid rikkuma?!

Hätta sattunud lastest kohustab Eestis teada andma lastekaitseseadus. Kas tõesti vajame märkamiseks ka eraldi eakate kaitse seadust?

Järgmine ajakiri ilmub septembris

Nagu eelmistelgi aastatel jätame ajakirja ilmumises juuli ja augusti vahele, sest koolid-lasteaiad on puhkusel ja meie lugejad samuti rohkem kodust ära. Puhkusekuudeks on toimetusel aga oma lugejatele ka väike palve.

Palun ärge unustage toimetusele teatamast, kui vahetate elukohta. Kuna käes on kutse- ja ülikoolide lõpetamise aeg, siis sageli unustavad tudengid pärast kolimist oma tellimuse ümber suunamata. Andke kindlasti meile teada, millisele aadressile te enam ajakirja ei soovi ning kui soovite paberväljaande lugejaks edasi jääda, siis teatage meile oma uus aadress. NB! Aadress peab olema väga korrektne – postikandefirmad keelduvad ajakirja kohale viimast, kui olete aadressis mõne olulise osa (talu nimi, indeks) kirjutamata jätnud. Kõik ajakirja tellimisega seotud teated palume saata aadressile info@puutepunkt.ee.

Tähelepanu, KOV-id!

Eraldi palve on meil omavalitsustele. Haldusreformi-järgsete uute linna- ja vallavalitsuste asukohad ja aadressid saime rahandusministeeriumi andmebaasist, aga selle kohta, kus täpselt tegutsevad uute omavalitsuste sotsiaalosakonnad, meil täpset ülevaadet ei ole. Paljudes paikades jäid ka pärast valdade liitumist sotsiaaltöö üksused rahvale tuttavatesse kohtadesse alles, aga mitte kõikjal.

Kallid sotsiaaltöötajad, palun andke meile teada, kuhu te ajakirju saada soovite ja kuhu enam mitte! Soovi korral teatage ka, mitu ajakirja te saada tahaksite. Võime saata ajakirju ka mitu, kui soovite neid inimestele jagada või teie üksuses töötab rohkem spetsialiste. Seni oleme saatnud kõikide valdade sotsiaalosakondadele ühe ja suuremate linnade omadesse rohkem. Hea meelega arvestame teie soovidega!

Sama palve on kõikidele asutustele, kes meilt ajakirju saavad. Kõik soovid ja muudatused palume saata aadressile info@puutepunkt.ee.

Kõik ajakirjad on olemas ka veebis: www.puutepunkt.ee.

Puutepunktide toimetus

Ilusat suvepuhkust kõikidele lugejatele!

PUUTEPUNKTID

Ilmub alates oktoobrist 2011
Väljaandja MTÜ Puutepunktid
Registrikood 80334985
A/a EE452200221053907379
E-post info@puutepunkt.ee
Tellimine www.puutepunkt.ee

© OÜ Haridusmeedia 2018

Peatoimetaja Tiina Kangro
Toimetaja Anne Lill
Kujundaja Heiko Kruusi
Keeletoimetaja Kaja Randam
Trükiarv 8900

Viimsi Raamatukogu

Tööl käivad omaksehooldajad hakkavad saama HOOLDUSPUHKUST

Riigikogu võtab veel enne jaanipäeva vastu seaduse, millega tekib tööl käivatel hooldajatel õigus saada aastas 5 tööpäeva täiendavat puhkust, kui nende hoole all on täisealine sügava puudega inimene.

Riik hakkab selliste lisapuhkepäevade eest tasuma paraku vaid miinimumpalga alusel. Seadus hakkab kehtima juba tänavu 1. juulil.

Puhkusepäevadele tekib õigus hooldatava abikaasal või registreeritud elukaaslasel, lastel ja lastelastel, vanematel ja vanavanematel, õdedel-vendadel ja ka poolõdedel ja -vendadel. Lisaks võivad puhkepäevi võtta sügava puudega isiku eestkostjad ja samuti omavalitsuse määratud hooldajad, kui nad samal ajal palgatööl käivad.

Kõik need 5 puhkusepäeva on aga seotud hooldatava külge. See tähendab, et sugulased-hooldajad peavad omavahel kokku leppima, kes need päevad välja võtab. Päevi võib ka jagada, näiteks nii, et üks sugulane kasutab ühe päeva ja teine ülejäänud. Puhkusepäevad on mõeldud selleks, et töötaval hooldajal oleks vaba aega puudega inimesega arsti juures käia, asjatoimetusi teha või ka koos puhata.

> « Inimene võib olla lihtsalt raskelt haige, tal ei pruugi olla puuet.

Kuidas puhkepäevi saab?

Puhkepäevade kasutamiseks tuleb esitada avaldus tööandjale. Tööandjaga kokkuleppel saab puhkepäevad välja võtta, mille eest tööandja maksab inimesele välja puhkusetasu miinimumpalga määras. Seejärel esitab tööandja sotsiaalkindlustusametile (SKA) vastava blanketi, mille alusel ta saab puhkusetasuks kulunud raha tagasi.

SKA ülesandeks jääb ka veenduda, kas inimesel ikka oli puhkusele õigus, see tähendab, kas ta ikka oli hooldatava lähisugulane, eestkostja või ametlik hooldaja. Vastava tõendusmaterjali peab puhkuse võtja oma avaldusele lisama.

Täpselt samamoodi on toiminud juba kakskümmend aastat puudega laste vanematele ette nähtud lisapuhkuse päevad. Lapsevanematele tasustab riik igal aastal 12 tööpäeva, igas kalendrikuus ühe päeva. Erinevus on see, et puudega laste vanematele tasub riik puhkepäevade eest keskmise palga alusel. Ka saavad puhkepäevi nii sügava, raske kui ka keskmise puudega laste vanemad.

Uus seadus on paljudele abiks, aga kahjuks jätab see suure hulga omaksehooldajaid puhkuse saamise võimaluseta. Riigikogus peeti tuliseid vaidlusi teemal, miks eelnõu koostanud sotsiaalministeerium pidas õigeks hakata andma riigi tasustatud puhkepäevi vaid sügava puudega inimeste hooldajatele. Samas teame ju kõik, et inimene võib olla lihtsalt raskelt haige, tal ei pruugi olla puuet. Samuti seda, et ka raske puude korral võib inimene vajada palju abi ja tuge. Seega tuleks omastehooldajatele anda puhkust ikka vastavalt nende hoolduskoormusele, hooldatava seisundile.

Üksnes töölepinguga töötades

Teine teema, mille üle palju vaieldi, on puhkusepäevade võimaldamine üksnes töölepinguga töötajatele, kuigi teame, et järjest rohkem töötavad inimesed käsundi-, töövõtu-, haldus- või juhtimislepinguga võlaõigusseaduse raames. Ka iseendale tööandjad ehk FIE-d teevad tihti püsivalt tööd ja maksavad sotsiaalmaksu. Miks siis riik neile hooldamispuhkust anda ei taha?

Saavutasime kompromissi, et mõlemad teemad võetakse kohe töösse ja lahendatakse eelolevatel aastatel. Seadusse said kirja vastavad sätted koos tähtaegadega. Kuigi oleks tahtnud seadusse neid muudatusi kohe, on mul hea meel, et minu tehtud põhimõtteliste ettepanekutega tulid lõpuks kaasa kõik riigikogu fraktsioonid. *Tiina Kangro*

SA Innove

Kummardan sügavalt vanemate ees, kes väsimatult oma lapsi päästavad

Tänavusel Eesti Hooldajate Liidu aastakonverentsil 18. mail Tallinnas oli üheks suureks teemaks autismispektri häirega laste ja täisealiste tugiteenused. Õigemini – kohati nende täielik puudumine. Konverentsil kõneldu jätkuks arutame teemat üritusel osalenud Lääne-Eesti Rajaleidja keskuse juhi Tiina Kütiga.

Tiina Kütt on ise erialalt psühholoog, enne Rajaleidjat töötanud aastaid koolis. Saime temaga tuttavaks seetõttu, et palusime konverentsile haridus- ja teadusministeeriumi esindajat, kes osaleks autistide tugiteenuste paneelis. Ministeerium saatis meile Tiina. Ja see oli hea valik. Esimestest sõnadest oli tunda, et inimene räägib teemast, millega tal on sügavam kogemus, põhjalikum side. Hiljem selguski, et Tiina on olnud psühholoogina mitme väga keerulise autismispektri häirega lapse abistamise võrgustikus pikki perioode, ühel juhul isegi ligi kakskümmend aastat. See noormees on nüüd juba ülikoolis, kaitseb tänavu jaanipäeva eel bakalaureusetööd. Aga Tiina hakkas tema ja ta perega tegelema siis, kui poiss oli kolmene.

„Ma kummardan sügavalt nende vanemate ees, kes tegelevad oma laste päästmisega – tänu neile on jõudnud need lapsed sinna, kus nad praegu on. Nende vanemate vankumatu võitlus, alaline valmisolek, kohalolu, toetus, sageli ka oma tervise arvelt. See on see, mida kahjuks formaalsed süsteemid, ametnikud, aga sageli kahjuks ka õpetajad, spetsialistid ei oska või ei suuda näha," räägib Tiina.

Ta lisab, et võitlus autistliku lapse eest ei laabu mitte kunagi tagasilöö-

kideta. See on igal juhul nagu takistusjooks, kogu aeg tuleb olla valmis uuteks väljakutseteks. Ja kogu aeg tuleb olla kohal, valmis veel endast andma, katsetama, veel kedagi ära rääkima, et ta mõistaks ja nõustuks olema kannatlik. Vaid siis tulevad edusammud. Väikesed. Ja kui veab, siis vahel ka suured.

Mis on kõige olulisem autistlike lastega tegelemisel?

Üks minu kõige šokeerivam kogemus on olnud selline: HEV-koolis HEV-laste ja nende õpetamisega igapäevaselt tegelev õpetaja, eripedagoog, käratas: mis autistlik laps, see pole miski autist, ma olen neid autiste näinud küll ja keegi pole nii teinud! See on kasvatamatu laps...! Ja me rääkisime lapsest, kel juba koolieelses eas oli kindlaks tehtud Aspergeri sündroom, kelle ema oli selle lapsega rohkem tegelenud, kui üks keskmine lapsevanem iial mõeldagi oskaks. Selline suhtumine ja suhtlemine teeb väga ja väga haiget vanemale, kes niigi on haavatav.

On olnud ka juhus, kus pika HEV-laste õpetamise kogemusega tugispetsialist ei suutnud saada kontakti 1. klassi autistiga, ning tegi täpselt seda, mida see laps ei talunud (kuigi see pisiasi oli isegi lapse individuaalses ainekavas kirjas) – hoidis teda kinni, mille peale loomulikult laps ärritus ja hammustas teda. Tugispetsialist selle peale pöördus politseisse…

Esmalt ongi minu meelest väga oluline meeles pidada: me ei saa üldistada, et autistid on sellised ja sellised või Aspergerid sellised ja sellised. Sellepärast me räägimegi spektrist, autismispektri häirest, et see maailm on niivõrd lai. Sellepärast peab minu arvates lähtuma igast lapsest eraldi (nagu tegelikult üldse lastel). Ehk millised on tema eripärad, tema vajadused, teda kõige paremini toetavad sekkumised.

> “Eripedagoog käratas: mis autistlik laps, see on kasvatamatu laps...!

Ei ole võimalik paraku koostada juhist, et kui laps teeb nii, siis on ta see ja see, ja siis õpetaja/lapsevanem teeb nii ja siis ongi korras. Asjad nii ei tööta.

Enamasti on lapsevanem väga hea ekspert oma lapse osas. Vanemad teavad vägagi hästi, mis nende lapsele paremini sobib, aga spetsialistid saavad vanemaid õigete kohtade peal täiendada.

Kust tuleks alustada, kui vanemad ei julgegi oma autistlikku või kentsakalt käituvat last lasteaeda pakkuma minna, sest kardavad tagasilööke?

Vanem ei peagi ju last lasteaeda pakkuma, vaid omavalitsus peab igale lapsele lasteaiakoha võimaldama. Kui lapsel tekivad lasteaias raskused, siis alustada tuleks ikka lasteaiaõpetajatest, tugispetsialistidest jne. Alati võib tulla Rajaleidja kessusse. Meie üks peamine roll ongi olla abiks meeskonna koos töötama panekul, selle arusaamise tekitamisel, et me kõik – vanem, lasteaed, Rajaleidja spetsialistid – oleme ühe asja ehk selle lapse eest väljas.

Meie saame aidata ka hinnata, kas laps vajab kohe edasisi uuringuid psühhiaatri juures, kas ta vajab individuaalset arenduskava, kuidas seda teha (lasteaiad tegelikult ju oskavad ja peavadki seda tegema igasuguste erisuste korral, see ei ole mingi raketiteadus), jälgime koos lasteaia ja vanematega lapse arengudünaamikat, vajadusel aitame kontakti saada omavalitsusega jne. Kui on tarvis juba erirühma, saame ka selle soovitamise ja valiku juures abiks olla.

Mis on oluline, lapse probleeme ei tohi maha magada. Varane märkamine ei tähenda mitte niivõrd varajast diagnoosimist, kui just varajast sekkumist. Ega psühhiaatrid ei kiirustagi neid diagnoose alla viieaastastele panema. Igal juhul tuleb aga lapsega hakata teisiti tegema juba siis, kui mingi eripära on ilmnenud.

Ja väga sageli siiski ei hakata. Pigem püütakse teha nägu, et ta alles väike, küll kasvab välja. Vahel isegi spetsialistid soovitavad nii.

See ongi üks murepunkt ka meie töös, mida oleme märganud. Lasteaedades kiputakse väitma, et nad ei saa enne midagi teha, kui pole diagnoosi! Jama. Ma küsin seepeale, et mis selles lapses siis nende jaoks teistmoodi on, kui tal on ühel päeval diagnoos? Tabletti ju niikuinii ei ole, mis muudaks ta võluväel tavalapseks. Ikka sama laps samas rühmas ja samade inimestega ju. Mida see annab, kas tal on see F-diagnoos või mitte?

See ongi kõige tähtsam, et lapse erivajadustega tuleb hakata võimalikult vara tegelema. Siin on spetsialiste appi vaja.

Mida arvate mõttekäigust, et ema jääb koduseks ja last hoitakse-turvatakse vähemalt koolini kodus – kas see on väljapääs?

Ei arva nii. Võib-olla ajutiselt, aga pikas perspektiivis mitte. Võib-olla mõnel juhul tasub lasteaeda mineku algust pisut edasi lükata, oleneb lapsest. Mis siis, et tegemist on autistlike joontega lapsega, sotsialiseerumist vajab ta ikka. Isegi rohkem. Ka tal, isegi rohkem kui nn tavalastel on vaja õppida teistega koos toimetamist, suhtlemist, arvestamist. Tema peab ju ka varsti koolis hakkama saama.

Üks mu tuttav autistlike joontega laps läks siiski lasteaeda alles kuueselt, kuna väsis suurest kollektiivist väiksena tohutult kiiresti. Poleks olnud erilist mõtet last kaheks tunniks lasteaeda viia ja siis lasta tal kaks päeva taastuda ja puhata, et uuesti kaheks tunniks lasteaeda minna. Igale omamoodi ja omas tempos.

Millist abi ja kust otsida, kui perele tundub, et kõik asjaolud on

Ka Tiina Kütt tunnistab omavahelises vestluses, et kõik nõustamiskeskused pole Eestis ühtmoodi tugevad. Läänemaa Rajaleidjasse on tema arvates õnnestunud koguda tugev kompetents. Rajaleidja

meil on kutseõppeasutusi või kõrgkoole, kus oleks autistidele tagatud piisav tugi?

Autismispektri häirega noor võib normintellekti korral edukalt hakkama saada ka gümnaasiumis. Kool peab arvestama noore eripäradega, aga selleks, et arvestada, peab ta neid ka teadma. Võib juhtuda, et tal on raske vastata suuliselt. Võib juhtuda, et tal on raske osaleda grupitöödes jne. Kui neid eripärasid teada ja nendega arvestada, on võimalus toimetulekuks täiesti olemas.

Meie maakonna üks nüüdseks juba suureks saanud Aspi sai just gümnaasiumis tiibadele tuule alla. Noormehe ema käis enne kooli algust rääkimas nii klassijuhataja kui ka õpetajatega, et selgitada poja eripärasid. Räägiti ka klassi teiste õpilastega (lapsevanem palus seda) ja nii võeti seda noormeest lihtsalt niisugusena, nagu ta on. Kuna tegemist on kõrge intellektiga poisiga, siis oskasid õpetajad ära kasutada ta tugevusi: ta tegi referaate, esitlusi, uuris põhjalikult mõnd teemat jne. Samas näiteks kehalise kasvatuse tunnid tehti talle erisustega – ta ei pidanud koos teistega riietuma, ühises tunnis käima.

Ta hakkas käima olümpiaadidel, ka vabariiklikel. Enne selliseid sõite võttis õpetaja noore ja tema vanemaga läbi kõik olulise: kuidas minna, millise bussiga sõita, kus maha, kus peale, mis taskus on, milline on plaan B, kui midagi juhtub. Vaatasid kahekesi Google Mapsist teekonnad korduvalt üle, kinnistasid. Ja ta saigi hakkama, mis omakorda andis kindlustunnet juurde.

Noormees lõpetas gümnaasiumi ja astus ülikooli. Koos õpetaja ja meie karjäärinõustajaga vaadati üle kõik vajalik: kuhu minna, kus elada, kuidas ülikoolis asjad käivad. Kaaluti, millist toetust on võimalik saada, kas on tarvis tugiisikut jne.

Ka kutseõppes on sama lugu: kui on koostöö, saab leida võimalusi, kuidas ka autismispektri häirega noor saaks õppida vastavalt oma vajadustele. See nõuab muidugi tohutult tööd ja koordineerimist. Igas kutsekoolis on olukord vähe erinev. Koos kas või meie karjäärinõustajaga saaks noor koos vanemaga võimalused läbi vaadata ja läbi arutada.

Kus on Eesti haridus- ja sotsiaalsüsteemis suurimad augud, mis takistavad autistide sujuvat jõudmist toimetulevasse täiskasvanuikka? Kuidas neid parandada?

Üks auk ongi see, et me kipume toimetama igaüks omaette, iga süsteem eraldi. Me peame kõik osapooled koos – pere, omavalitsus, kool, lasteaed, meditsiin – aru saama ja teadvustama, et me oleme ühes paadis ja ajame ühte asja: kuidas üks laps või noor saaks hästi ühiskonnas hakkama. See ei ole võimatu, aga nõuab järjekindlat tööd. Koostööd. *Tiina Kangro*

SKA valmistub pakkuma uusi teenuseid autistidele

Sotsiaalkindlustusamet on võtnud luubi alla uute teenuste arendamise autismispektri häirega inimestele, kel esineb äärmuslikku käitumist või kes on sattunud üliraskesse seisu. Nüüd on vaja aga teie abi: teenuste arendamiseks on tarvis teavet, kui palju on inimesi, kes uusi erihoolekandeteenuseid vajaksid ja kus nad elavad.

Helen Tähtvere tõmbab sotsiaalkindlustusametis eest uute erihoolekandeteenuste käivitamist. SKA

Pärast Oskari loo ilmumist eelmise aasta detsembri Puutepunktides pidas Puutepunktide peatoimetaja, riigikogu liige Tiina Kangro maha pika koosoleku sotsiaalkindlustusameti (SKA) erihoolekande valdkonna juhtidega. Teemasid oli kolm:

- ettearvamatu käitumisega vaimupuudega autistide päevahoiuteenuse laiendamine nii, et see oleks kättesaadav rohkemates kohtades üle Eesti;
- ööpäevaringse erihooldusteenuse käivitamine samale sihtgrupile;
- normintellektiga, kuid äärmuslikus seisus ja/või ettearvamatu käitumisega autismispektri häirega inimestele uue teenuse loomine.

Mai keskel toimunud Eesti Hooldajate Liidu aastakonverentsil esines ettekandega SKA erihoolekande valdkonnajuht Helen Tähtvere, kes teataski hea uudise: keeruliste autistide jaoks on plaanis avada esimene väike ööpäevaringse järelevalvega ühiskodu järgmisel aastal. Selline, kus üheskoos elab kuni kuus klienti, kelle jaoks on siis ööpäev läbi ka piisav hulk tegevusjuhendajaid.

Praegu on käsil teenuse kirjeldamine ja hinna kalkuleerimine. Jah, selle teenuse hind hakkab olema riigi jaoks krõbe, aga sellega on arvestatud – teist teed lihtsalt ei ole. Eesmärk on ju see, et intensiivse tegelemise ja rehabilitatsiooniga toodaks rasked hoolealused pikapeale tavapärasemasse ellu tagasi.

NB! SKA on just asunud otsima koostööpartneriks teenuseosutajat, kes oleks valmis selle keerulise töö esimesena Eestis ette võtma. Kel huvi, võtke Helen Tähtverega ühendust!

„Samuti hakkame ööpäevaringse teenuse osutajatelt koguma infot, kui palju on neil praegu äärmuslikult kahjustava käitumisega autiste teenusel. Lisaks on meil vaja hädasti teavet kodus olevate äärmuslikult käituvate autistide kohta: kui palju neid kodudes on, kui palju on kooli lõpetamas, kus nad elavad, kuidas nendega ühendust saada. Kutsume vanemaid üles SKA-le endast teada andma," kirjeldab Helen Tähtvere plaane.

Vabad kohad ootavad!

Teine mure, mis SKA-l on, puudutab täitmata kohti juba loodud vaimupuudega autistide päevahoiuteenusel. Sirje Nordeni juhtimisel Autistika keskuses välja töötatud ja väga heade tulemustega töötavat, riiklikult korralikult rahastatavat päevahoiuteenust on hakatud pakkuma nelja teenuseosutaja juures, kuid pea pool kohtadest on täitmata – miks ometi inimesed ei kasuta võimalust oma hoolealune kodust välja tuua?

SKA eelarves on selle teenuse jaoks tänavu olemas pearaha 30 inimesele, kuid kohti on loodud vaid 24. Neist kaheksa on siiani täitmata.

Helen Tähtvere lisab, et ilmselt üks põhjuseid on see, et kohad on praegu saadaval vaid Tallinnas ja Haapsalus. Vaja oleks, et tekiks asutused, kes tõmbaksid sama teenuse käima ka mujal Eestis. Kus te olete, teenuseosutajad?!

Veel üks põhjus on ilmselt see, et vanematel on selliste lastega olnud palju tagasilööke – neid on sotsiaalasutustest, vahel juba koolidest välja visatud ning nad lihtsalt ei julge enam oma ettearvamatu käitumisega hoolealust kuhugi pakkuma

Ka tugikeskuses Juks on vaba veel üks koht hiljuti avatud väikerühmas, kus osatakse tegeleda keerulise käitumisega autistidega. Tiina Kangro

minna. Aga proovige ikka, praegu on tõesti see võimalus!

Normintellektiga autistid

„Ja viimase teema kohta – arutame praegu sotsiaalministeeriumiga võimalust sõnastada teenuse sihtgrupp pisut ümber nii, et selle alla hakkaksid mahtuma ka normintellektiga, näiteks Aspergeri sündroomiga inimesed, kel on tekkinud äärmuslikult kahjustav käitumine. Kui praegu on see suure juhendajate hulgaga ja väikeses grupis osutatav teenus kättesaadav vaid raske või sügava intellektipuudega autistidele, siis edaspidi võiks teenus olla pervasiivse arenguhäirega inimestele, kuhu alla mahuksid väga erinevad teenuse vajajad," heidab Helen Tähtvere valgust SKA-s arendamisjärgus olevatele plaanidele.

„Mõte on siis selles, et suurema pearaha vajadus ei tuleneks mitte inimese diagnoosist, vaid ta erivajadustest ehk sellest, kui suurt hulka personali on vaja tema abistamiseks ja mis tegevusi tuleb teenusel läbi viia. Kuid asi vajab veel täiendavat arutamist ja korralduse läbimõtlemist, seega ei julge praegu lubada, millal teenuse avada saame," tunnistab ta.

Ometi on see suur lootuskiir kõigile neile peredele, kelle hoole all elab spektrihäirega inimene, kes vajaks abi, kuid kelle jaoks pole sobivat tegevuskeskust või hooldusasutust seni leidunud. Hea on teada, et SKA inimesed on perede muret tõsiselt võtnud ja asjaga päriselt tegelevad.

„Tõesti, meil on nüüd vaja teada saada, kui palju on Eestis abi vajavaid inimesi, kes on kodus, kuid vajavad toimetulekuks erihoolekandeteenuseid. Kui saame nende kohta infot, oskame ka uusi teenusekohti sobivatesse piirkondadesse ja vajalikul hulgal planeerida," rõhutab Tähtvere uuesti palvet SKA-ga ühendust võtta. Tehke seda, kallid omastehooldajad! ***Tiina Kangro***

Võtke SKA-ga ühendust!

- Sotsiaalkindlustusamet (SKA) palub kõikidel peredel, kelle hoole all on koduseinte vahele jäänud keerulise käitumisega autismispektri häirega lähedane, anda endast ja oma vajadustest-soovidest teada SKA piirkondliku osakonna juhtumikorraldajale. Ühendust tasuks võtta ka lapsevanematel, kelle autismispektri häirega laps on alles koolieas, aga on ette näha, et ta võib mõne aasta pärast teenust vajada.
- Samuti julgustab SKA juhtumikorraldajatega ühendust võtma kõiki neid, kes vajaksid kas juba nüüd või tulevikus tavalisi erihoolekandeteenuseid. Ühendust võttes pole kohustust kohe teenusele saamiseks taotlust esitada, kui seda veel ei vajata, aga teenusevajaduse kaardistamiseks on igast infokillust abi.
- Juhtumikorraldajate kontaktandmed leiab SKA kodulehelt www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/puue-ja-hoolekanne/erihoolekandeteenused/juhtumikorraldajate-kontaktandmed.

Vabad kohad autistide päevahoius

Asutus	Aadress	Täidetud kohad	Vabad kohad
SA Autistika	Alasi 4, Tallinn, tel 511 3934	5	1
Käo tugikeskus	Võidujooksu 18 / Pae 37, Tallinn, tel 672 0696	3	3
Tugikeskus Juks	Kadaka tee 153, Tallinn, tel 5303 0664	5	1
Haapsalu sotsiaalmaja	Kastani 7, Haapsalu, tel 473 5060	3	3

Allikas: sotsiaalkindlustusamet

Kuidas me kohtleme inime

Me peame maailma paremaks muutma!

Puutepunktide toimetus kohtus Ruth Remetsiga esimest korda 2015. aasta varakevadel. Märtsikuus ilmus ajakirjas lugu, kus ta kirjeldas oma võitlusi selle eest, et insuldi järel liikumisvõime kaotanud isa hooldekoduarveid maksta. Juba tollal tunnistas Ruth, et tunneb hirmu aja ees, mil hooldust hakkab vajama ka ta ema, kes oli varsti pärast abikaasa insulti samuti rängalt haigestunud ja kelle tervis järjest halvenes.

Uuesti kohtusime Ruthiga tänavu mais. Naine oli mõned nädalad tagasi oma ema matnud. Ta ütles, et tahaks Puutepunktides tõstatada küsimuse meditsiiniabist eakate hooldekodudes. Meedikuna andis Ruth endale aru, et ajukasvaja tõttu oli paratamatu, et ema tervis halvenes aastast aastasse, lõpuks juba nädalast nädalasse, ning parimgi haigla ei saanuks teda enam terveks ravida ega ilmselt ka kuigi palju ta elu pikendada.

Aga ka vana ja haige inimese elu lõpp peaks olema väärikas ja turvaline, ütles Ruth.

Kui Ruth ema hooldekodusse viis, oli memme tervis juba väga halb. Aga milliseid piinu pidi eakas naine üle elama mõni nädal enne surma ning mis seisus leidis Ruth memme eest, kui ta ise oli nädalapäevad gripiga voodis olnud ega saanud seetõttu igapäevaselt ema hooldekodus vaatamas käia, teeb Ruthile ta enda sõnul haiget elu lõpuni.

…i, kes enda eest seista ei saa

Ruth Remets teab, et ta ei ole ainus omaksehooldaja Eestis, kel on jutustada lugu abitute eakate hooletusse jätmisest sotsiaalsüsteemi asutustes. Aldo Luud

Ei ole ühtegi vabandust olukorrale, kus hooldekoduvoodis lamav eakas kärbub janusse ja nälga, sattudes eluohtlikku seisu ainuüksi seetõttu, et mitte keegi ei märganud ega hoolinud.

Ruth Remets on hooldanud kuus viimast aastat eakaid vanemaid. Seda kõike iseenese, igapäevase palgatöö ja teismelisest täiskasvanuks sirguva poja kasvatamisega võidu. Ruthi elu on need aastad olnud nagu kihutamine Ameerika mägedel. Ainult et mitte vabast tahtest lunapargis, vaid päriselus ja paratamatusest.

Poolteist kuud tagasi lahkus Ruthi kallis ema Maia Tulnola 78-aastasena manala teele. 81-aastane ratastoolis isa Jaak Tulnola püüab hooldekodus olla vapper ja iseseisev, kuid vajab ometi jätkuvalt tütre tuge. Ruthile ei anna aga tänini asu mõtted, mis keerlevad ta peas alates vahejuhtumist, mis leidis aset ema viimastel elukuudel samas hooldusasutuses.

Ei, Ruth ei taha kedagi süüdistada ega õigust nõuda. Aga midagi olulist peab olema hooldussüsteemis valesti, kui eluõhtul professionaalide hoole alla usaldatud eaka inimesega saavad juhtuda sellised lood, nagu Maiale osaks sai. „Mitte keegi ei ole ära teeninud sellist elulõppu. Meie oma riigis, rahu ajal," tõdeb Ruth, valmistudes kogu pikka lugu südamelt ära rääkima.

Hooldekodusse

Ruth viis ema hooldekodusse siis, kui enam midagi muud üle ei jäänud. Viis aastat tagasi ajukasvajasse haigestunud eakal naisel ei õnnestunud enam üksinda oma Võru korteris eluga toime tulla, kuigi Tartus elav ja töötav Ruth pendeldas pidevalt kahe linna vahet.

> „Mitte keegi ei ole ära teeninud sellist elulõppu. Meie oma riigis, rahu ajal.

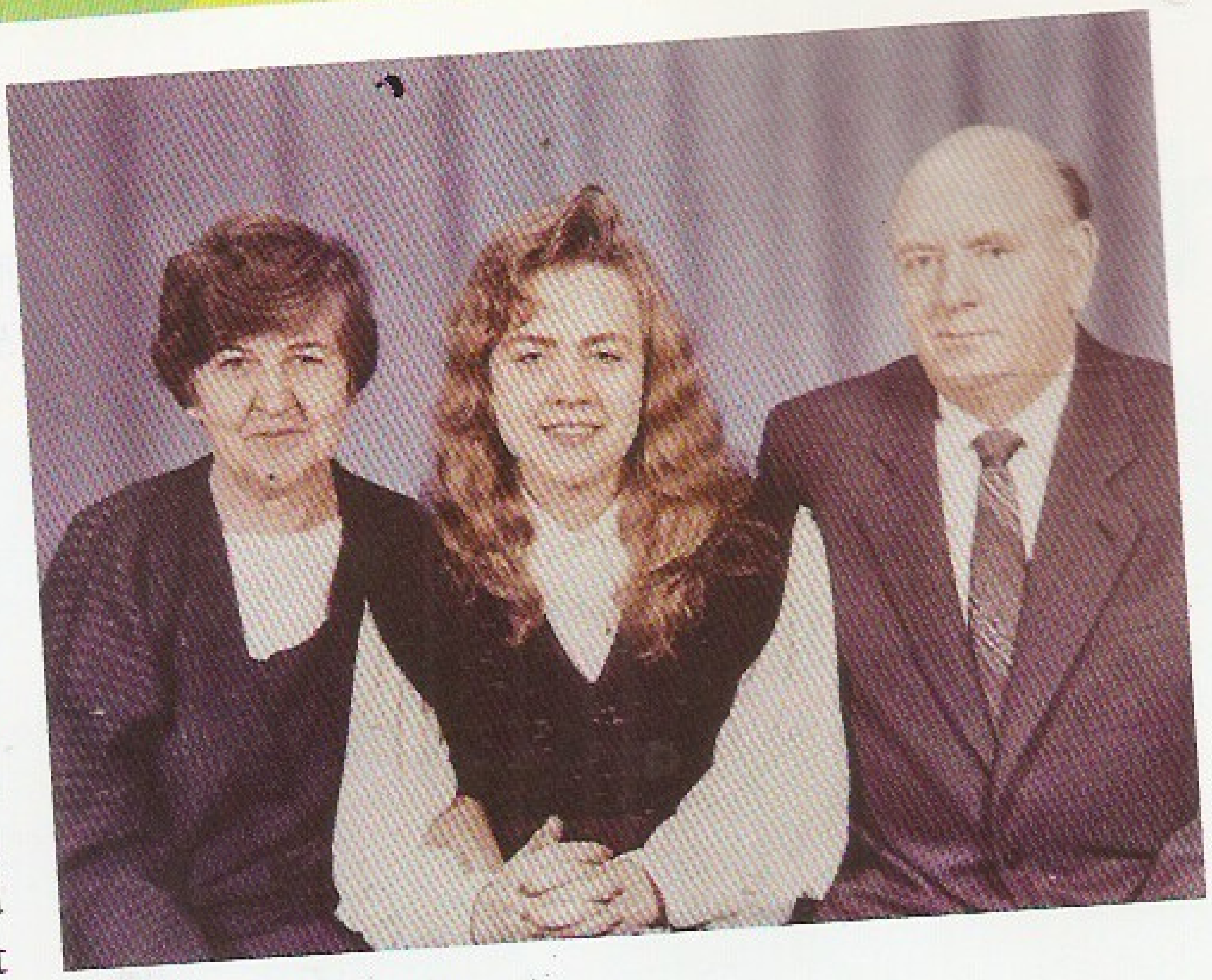

Ruth ema ja isaga koolipõlves. Ta teab, et vanemad oleksid soovinud talle õde-venda, aga kuri haigus tegi selle võimatuks.

Erakogu

Tartu hooldekodu oli perele tuttav koht, sest Ruthi isa elas seal juba mitu aastat – pärast seda, kui insult talt iseseisva liikumisvõime võttis. Isa Jaak oli kõik need aastad olnud hooldekoduga rahul. Mitte just õnnelik, aga asja mõistusega võttes oli ta endale selgeks teinud, et see on tekkinud olukorras ratsionaalne lahendus: abikaasaga kahekesi kodus Võrus poleks nad hakkama saanud ja tütre pere juurde Annelinna mitte just suurde korterisse poleks ta samuti tahtnud oma abivahendite ja hädadega kostile minna.

Niisiis sattusidki pika staažiga abikaasad pärast mõningat lahusolekut taas elama ühte ja samasse majja. Kuid eri korrustele. Jaak oma terve vaimu, kuid vaevalise liikumisega, Maia oma haigustest tulenevalt juba üsnagi endast eemal viibivana.

„Emaga läks aga asi käest ära juba paar kuud pärast hooldekodusse minekut," tunnistab Ruth.

Kord ema vaatama minnes leidis tütar memme eest lubivalgena. Kuna Ruth on ise ülikooliharidusega meditsiiniõde, oli talle selge, et asjad pole korras. Hooldajad aga arvasid, et Maia on kogu aeg kahvatu jumega ning muretseda poleks vaja. Ruth helistas igaks juhuks siiski perearstile ning tohter saatis kohale pereõe, kes emalt analüüsid võttis.

„Järgmisel päeval oli perearst ise hooldekodus kohal ja kinnitas mu kahtlusi," jätkab Ruth. „Mu emal oli sooletrakti veritsus, mida polnud märgatud. Vere hemoglobiininäit oli langenud juba 32-ni. See on eluohtlik. Terve inimese näit peab olema vahemikus 120–150. Järgnes sõit ülikooli kliinikumi siseosakonda, kus teda raviti kaks ja pool nädalat. Õnneks sai ema seekord mõne ajaga terveks. Mulle aga ei anna kuidagi rahu küsimus, kuidas siis hooldekodus ikkagi ema haigust tähele ei pandud. Seda enam, et ta oli siis juba mähkmetes ja veritsus pidi olema silmaga näha," räägib Ruth.

Leiva ja veeta

Tütar käis ema hooldekodus väga sageli vaatamas. Tänavu märtsi alguses jäi ta aga ise äkitselt grippi. „Mul on ka endal mitu kroonilist haigust – südameprobleemid, hüpertoonia, artriit. Ammu üleelatud autoavarii tagajärjel on mu kael opereeritud ja uus lõikus on ees, sest närviimpulsid ei liigu nagu vaja ja asjad kipuvad käest maha kukkuma. Iga viirusnakkus tähendab minu jaoks seda, et pean palaviku tõustes aja maha võtma ja voodisse jääma. Helistasingi siis isale, et olen nüüd haige ja mõne päeva tulla ei saa, ema kahjuks sel ajal enam telefoni kasutamisega hakkama ei saanud," kõneleb Ruth.

Ta oli nädalapäevad viirusnakkusega voodis olnud, kui hooldekodust helistati: teie ema on minekul, tulge ja tooge riided, mis memmele ärasaatmisel selga lähevad!

Sellise teate peale unustas Ruth oma haiguse ja tormas hooldekodusse. Ta leidis ema eest üliraskes seisundis. Maial oli äge südame- ja hingamispuudulikkus, ta üksnes ahmis katkendlikult õhku. Ruth katsus ema nahka ja see oli kuiv nagu paber.

„Töötan nõustajana perearsti nõuandetelefonil ja alailma küsivad noored emad minult, kas palavikuhaigel lapsel pole äkki tekkinud vedelikupuudus. Sel puhul soovitangi neile, et nad katsuksid lapse nahka: kui see on ebaloomulikult kuiv, võib tegu olla eksikoosiga ehk keha veetustumisega ja sel juhul tuleb lapsele kiiresti juua anda. Ka mu emal oli tol hetkel, kui ma ta juurde jõudsin, tugev eksikoos. Kutsusin välja kiirabi," ütleb Ruth, suutmata pisaraid tagasi hoida.

„Kiirabibrigaad mõõtis emal vererõhku, ülemine rõhunäit oli 60, aga alumise näidu kohta ütles meedik, et seda ei saagi kätte. Ema viidi ülikooli kliinikumi intensiivravisse," jätkab ta.

Järgmisel päeval kinnitas raviarst Ruthi kahtlust: hooldekodust toodud patsient oli olnud äärmuslikus vedeliku- ja toitainete puuduses. Lihtsas keeles öelduna janus ja näljas.

Miks see juhtus?

Ruthil kulub pikalt aega, enne kui ta jutuga jätkab. Ta ütleb, et kujutab väga hästi ette hooldekodu rutiini. Söögikorra järel tuleb taldrikud kärmelt kokku korjata ja pessu viia, sest köök valmistab ette juba järgmist toidukorda. Kui keegi jättis oma lõunasupi söömata, ju ta siis ei tahtnud seekord süüa.

„Aga kui keegi hooldatavatest ei söö juba teist, kolmandat või viiendat päeva, peaks see ju ometi silma jääma! Dementne inimene ei pruugi enam taibatagi, et lauale toodud toit tuleb ära süüa. Teda tuleks se

juhul sööta ja tingimata jälgida, et tal oleks veeklaas janu kustutamiseks käepärast. Vajadusel tuleks teda kas või joota," leiab Ruth.

Ta ütleb, et on lugenud küüditatud inimeste lugusid ja tal on alati ihukarvad püsti tõusnud, lugedes sellest, kuidas terve elu tööd rüganud eakad memmed-taadid pikal Siberi teel loomavagunites janus ja näljas vaevlesid. Sageli seetõttu ka surid. „Aga minu ema oli ju hooldekodus! Meie oma riigis. Rahuajal. Kuidas sai hooldusel oleva inimesega juhtuda selline asi, et ta satub intensiivravisse vedeliku- ja toitainete puuduse tõttu?" ei suuda Ruth juhtunuga tegelikult leppida.

Haigla intensiivraviosakonnas turgutati ema toitevedelikega kiirelt elule tagasi. Maia keha hakkas taas funktsioneerima, hingamine sai tagasi tavapärase rütmi ning neerud asusid üleliigset vedelikku välja viima. Kuid habras keha ei taastunud täielikult. Kui Maia oli olnud intensiivravis kaks ja pool nädalat, küsis raviarst äkitselt Ruthilt, kas tütar on nõus, et ema aktiivravi siiski lõpetatakse. Või peaks sellega ikkagi jätkama?

„Täpselt nii ta ütleski: kui mina leian, et raviga peaks jätkama, siis seda kindlasti ka tehakse. Kui ma teen teistsuguse otsuse, jääb ema saatus juba ta enda elujõu otsustada. Objektiivsed näitajad kõnelesid paraku sellest, et memme organsüsteemid olid hiljutise kahetsusväärse juhtumi tõttu väga tõsiselt kahjustada saanud. Tema keha funktsioneeris, aga poolikult. Lisaks oli ta siis juba täiesti dementne ega mõistnud endaga ega ümbritsevas toimuvat. Arsti telefonikõne toimus reede õhtul. Küsisin, kas saan paar päeva mõtlemisaega. Seda mulle võimaldati," jätkab Ruth valusate sündmuste kirjeldamist.

Esmaspäeva hommikul helistas ta haiglasse ja andis nõusoleku, et ema viiakse intensiivravist üle kliinikumi õendusosakonda.

Kaks nädalat hiljem Ruthi ema suri. ***Anne Lill, Tiina Kangro***

Eakad pole hooldekodus lõbu pärast

Ruth ütleb, et mitmeaastase kogemuse põhjal on tema pere Tartu hooldekoduga üldiselt väga rahul. Maja on alati puhas, toidud viivad keele alla, nagu Ruthi isa Jaak kinnitab. Personal on sõbralik ja abivalmis.

Ruthi isa Jaak Tulnola kiidab hooldekodu töötajatest kõige rohkem füsioterapeut Tõnis Uibot. Tõnis viib Jaaku igapäevaselt koridori raamiga kõndima ja pakub välja võimlemisharjutusi, millega suurema osa ööpäevast voodis lamava mehe lihaseid kärbumisest hoida. Füüsise korrashoiu kõrval on Tõnis Jaagule ka sõber ja toetaja, kes mehe vaimu virgeoleku eest hoolitseb. Jaak ja Tõnis on mõlemad maalt pärit ning jutuainet neil jätkub.

Kui Ruth oli sunnitud ka ema hooldekodusse paigutama, valis ta loomulikult sama hooldekodu. Maia ja Jaak olid selleks ajaks teineteisest lahus elanud juba pea neli aastat. Enne seda olid nad abielupaarina koos pea pool sajandit. Hooldekodus hakkas Maia elama oma abikaasast korrus kõrgemal – naisteosakonnas. Kuigi Ruthi meelest olnuks nii loomulik, kui nad saanuks olla koos ühes toas.

> „Abikaasad sattusid elama ühte ja samasse majja. Kuid eri korrustele.

„Seda ühte tuppa elama minemise võimalust uurisin juba paar aastat tagasi, kui olin kindel, et varem või hiljem tuleb ka emal hooldekodusse minna. Siis sain vastuseks, et see pole võimalik. Mehed ja naised elavad hooldekodus eri osakondades ja punkt. Kui oleksin teema nüüd, ema hooldusele viies uuesti jutuks võtnud, saanuks ma ilmselt vastuseks: aga ta on ju dementne, ta ei saa nagunii aru, kes ta kõrval on! Tunnistan, et kartsin sellist vastust juba ette ega hakanudki seda ühte tuppa majutamise teemat enam puudutama," ütleb Ruth.

Erinevatel korrustel

Ruth leppis hooldajatega kokku, et nad aitavad Jaagul minna ratastooliga lifti ja sõita korrus ülespoole, kui tal tuleb tahtmine mõnikord oma naisele külla minna. Väga sageli Jaak aga Maiat ei külastanudki. Võib-olla kord nädalas, või veel harvem. Ruth pani tähele, et isa ei kippunudki väga sinna naistekorrusele.

„Tema harvad külaskäigud ei pruukinud sattuda kokku ema aina harvemate selgusehetkedega. Isal oli ilmselt raske leppida, et ta abikaasa pole enam see, kes ta oli. Küllap laabunuks nende omavaheline suhtlemine paremini, kui nad elanuks ühes toas, mis minu meelest olnuks loomulik mehe ja naise puhul, kes on üle neljakümne aasta koos elanud. Ja kes on abielludes teineteisele tõotanud olla

KOHTUMÄÄRUSEGA ÖÖPÄEVARINGSE ERIHOOLDUSE EEST MAKSAB RIIK 1209 € KUUS.

koos, kuni surm nad viimaks lahutab," mõtiskleb Ruth.

Ta tegelikult ei mõista, miks ei saa hooldekodus abikaasasid kokku panna. Kuuldavasti mõnel pool ja mõnes hooldekodus ka saab. Ehk nagu praegune peaminister tavatseb öelda: see pole raha, vaid tahtmise küsimus. Oma vanemate osas on Ruth kindel, et teineteise kõrval olles oleksid nad hoolimata ema dementsusest, mingil viisil, võib-olla tervetele mõistetamatul moel, siiski teineteisele toeks olnud.

„Me ei tea ju tegelikult, kui palju või kuidas dementne inimene enda ümber toimuvat tajub," jätkab Ruth, „aga ma usun, et ka lähedase inimese hääleköla olnuks emale toeks. Hooldekodusse minnes ema veel rääkis ja korra isegi küsis hooldajalt üllatunult: miks ma siin olen, miks ma kodus ei ole? Kui isa saanuks siis emale jutustada, kuidas nad noorte kabehulludena kunagistel rajoonivõistlustel kohtusid, koos mööda võistlusi käisid ja viimaks teineteisesse kiindusid, siis võib-olla oleks ühistest mälestustest rääkimine ema korraks selguselegi toonud? Mõnegi sellise hetke kogemine oleks ehk ka isale suur kergendus olnud."

Omaksed olgu valves

„Millega ma aga üldse rahul olla ei saa, on hoolealuste, ahjaa, korrektse sõnaga – klientide terviseseisundi jälgimine ning meditsiiniline abi hooldekodudes," räägib Ruth.

„Praegu lasub see isegi hooldekodus elavate eakate korral lähedaste õlgadel. Aga see ei peaks nii olema. Kui olen oma eaka ja haige vanema hooldekodusse viinud, ei peaks ju ma 24/7 tema tervise jälgimisel valvel olema," ütleb meedikuharidusega Ruth veendunult.

Ta toob näiteid, mil ta on isa Jaagu tervisemuresid omal käel ja oma perearsti abiga lahendama pidanud. Ruthil on alati telefon käepärast, isegi öösel magamistoas.

Mõni aeg tagasi kaebas isa kestvat kõhuvalu ja hiljem tuli välja, et tal oligi eesnäärmega kehvasti. Mitu korda on Jaak kurtnud südamevaevuste ja ka selle üle, et hooldekodu õde on talle pärast pulsi katsumist öelnud: ah, pole sul häda midagi, mis sa siin virised! On ju selge, et üks korralik Eesti mees pärast sellise vastuse saamist enam oma tervisemuresid õele kurtma ei kipugi.

„Ja siis öösel kell kaks helistab isa mulle ja kurdab, et õhku ei jätku, süda klopib, ja palub mind kiiresti endale appi. Mina muidugi tean, et ta on üle elanud ulatusliku südameoperatsiooni ning ta süda ei olegi väga korras, aga võib-olla peaks selliste eriolukordade jaoks siiski ka hooldekodus meditsiiniharidusega inimene valves olema? Paraku on nii, et kell seitse õhtul keerab hooldekodu valveõde ukse lukku ja hommikuni asutuses meditsiinilist valvet pole," räägib Ruth.

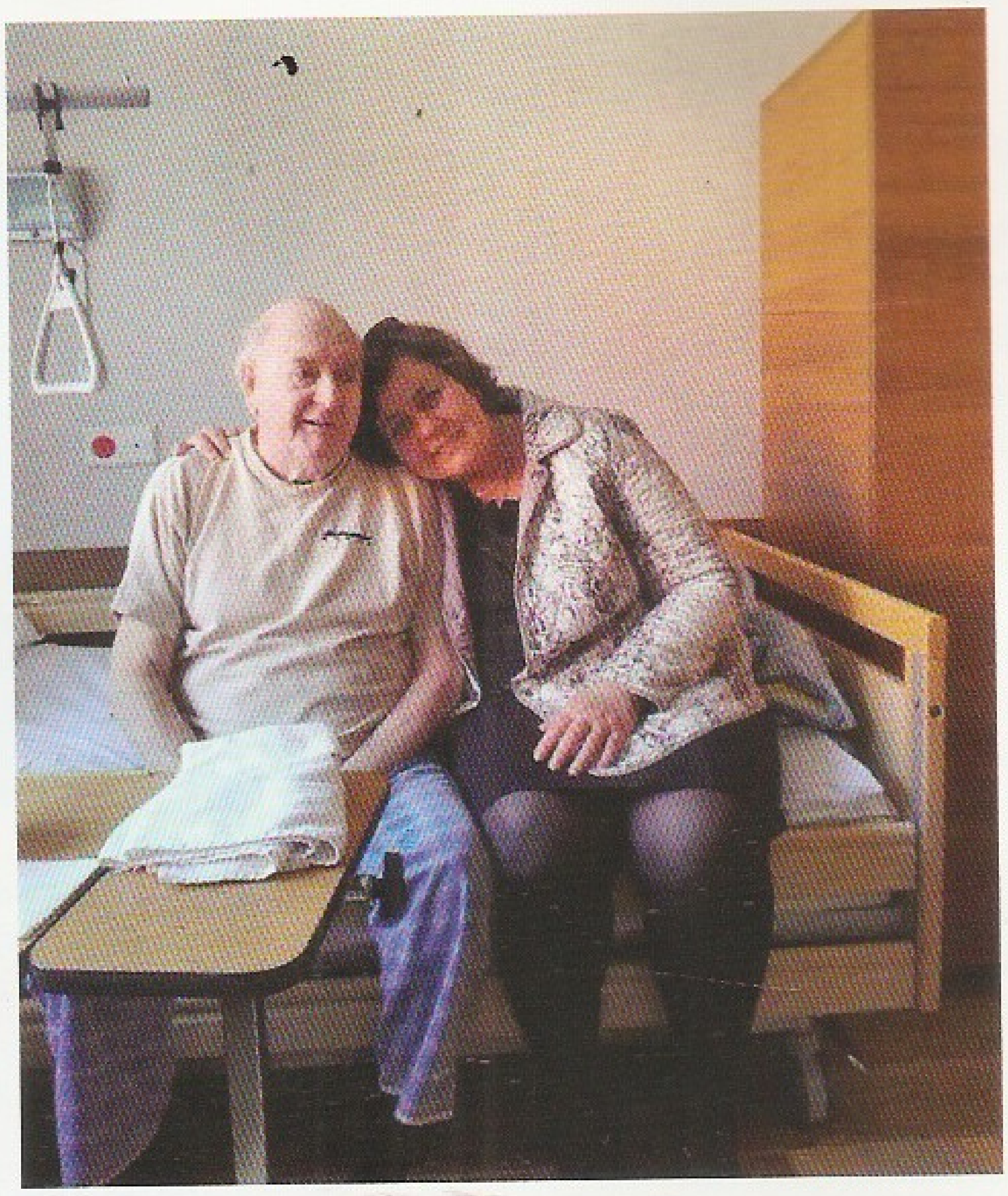

Ruth käib oma armsat isa Jaak Tulnolat igal vabal hetkel hooldekodus vaatamas. Erakogu

Kusagil on viga

Ta ütleb, et saab ühest küljest hooldekodu õdedest samuti aru, kui nad ütlevad, et nagunii nad kõigi klientide kaebustesse süveneda ei jõua. Teisest küljest teab ta elukogenud inimesena, et mitte miski ei vähenda rohkem töötegija motivatsiooni pingutada, kui teadmine, et nagunii pole täiusliku tulemuseni jõudmine võimalik.

Võib-olla on üldhooldekodude, või nagu rahvas neid asutusi nimetab – vanadekodude personalinorme paika pannes unustatud, et mitte ükski memm ega taat ei ole sinna kolinud pelgalt kõrge ea, vaid ikka halva tervise tõttu, mis on hakanud toimetulekut segama.

Ta ütleb, et kui ta isa poleks tabanud insult, oleks mees tõenäoliselt ka nüüd soojal kevadpäeval, oma vanusest hoolimata maamaja kõrval tulbipeenart rohinud, selle asemel et hooldekodus aknast pilvi silmitseda. Aga haiged eakad vajavad meditsiiniabi. Paljud tegelikult samas mahus kui õenduskodus meditsiiniteenusel olijad, kuigi nende teenusel on teine nimetus – üldhooldusteenus, mida ei pakuta mitte tervishoiu-, vaid kohalike omavalitsuste korraldatava hoolekandesüsteemi raames.

„Kui ma palun hooldekodu õel mitmel päeval järjest isa vererõhku mõõta või tema pulsirütmi jälgida, siis seda tehakse, siis leitakse selle jaoks aega. Aga kas ma tõesti pean neid eakate hoolduse juurde nii loomulikul moel kuuluvaid toiminguid siis iga kord õdedelt eraldi paluma?" ütleb Ruth nõutult. ***Anne Lill***

Kelle kohustus on maksta hooldekoduarveid?

Hooldekodus elamise eest tuleb eakal inimesel sageli välja käia kaks või ka kolm korda rohkem, kui ta saab pensioni. Kust selleks raha leida?

Isa hooldusele pannes tuli Ruthil läbida Tartu sotsiaalosakonnas tõeline alanduste kadalipp. Ta on tänulik, et vahepeal on linn süsteemi muutnud ja ema hoolduskulude katmine lahenes närvišokkideta. Aldo Luud

Ruthi isa Jaak jäi 2012. aastal toimunud insuldi järel vajama pidevat hooldust ja kõrvalabi kogu järgnevaks eluks. Peatselt pärast seda haigestus ka Ruthi ema Maia ning teda oli tarvis üha enam abistada.

Et mitte ise tööturult välja langeda ja koju vanemaid hooldama jääda, hakkas Ruth võitlema võimaluse eest paigutada isa hooldusele. Ruthi poeg hakkas lõpetama põhikooli ja vajas oma osa ema hoolest. Ruthil polnud võimalik loobuda tööl käimisest ka seetõttu, et siis oleks varisenud kokku ta oma kodune elu, sealhulgas jäänud maksmata eluasemelaen. Nii otsustati, et isale tuleks leida hoolduskoht Ruthi kodulinnas Tartus või selle lähedal, et tütar saaks isale asutuses elamise ajal ja töötamise kõrvalt võimalikult palju toeks olla.

Lühikest aega sai Jaak viibida hooldushaiglas Elvas. Seejärel leidis Ruth talle koha Tartu hooldekodusse, aga … sealsete arvete maksmiseks kulus lisaks isa pensionile peaaegu kogu Ruthi enda palk.

Kadalipp sotsiaalosakonnas

Ruth palus abi linna sotsiaalosakonnast. Lihtsa kodaniku mure põrkus aga tollase tava kohaselt kiiresti ja suure kolinaga vastu ametnike müüri.

Ruth ütleb, et kõike seda meenutades hakkab tal praegugi veel peas huugama. Talle loeti moraali, teda halvustati ja alandati. Sotsiaaltöötaja joonis Ruthi pangaväljavõttes pastakaga alla ridu ja nõudis aru: kuidas teil ei ole raha isa hoolduse eest maksmiseks, kui olete hiljuti teinud Tartu kaubamajas 35-eurose ostu? Kas siis odavamalt tõesti elada ei saa? Pisaraid neelates selgitas Ruth ametnikule, et nii palju olid tõesti maksnud pojale ostetud spordijalatsid, mis tol hetkel olid pealegi korraliku allahindlusega.

Järgmiseks uuris sotsiaalametnik pere kinnisvara kohta. Kuulnud, et Ruthi vanematel on Võrus korter ning naise enda pere ja vanemate ühisomanduses veel taastamisjärgus talumaja Valgjärvel, leidis ta, et perel on siis ju küllaga, mida müüa, et isa hooldusarved kinni maksta. See lõi omakorda Ruthil jalad alt. Kuidas öelda emale, et ta ei saa enam oma kodus edasi elada, sest korter tuleb abikaasa hooldekoduarvete tasumiseks ära müüa? Või kuidas öelda pojale ja mehele, et suvepuhkusi maamajas enam ei tule, sest omastehooldajatele pole selline luksus ette nähtud?

Ruth otsustas selle asemel otsida lisatööd, hakkas tegema haiglas ületunde ja lisavahetusi. Koos pojaga otsustati, et too loobub trennidest, sõprade seltsis väljas käimisest ja muust, mis pole eluliselt hädavajalik.

Kokkukukkumine

Lisaks jätkas Ruth igal võimalusel isa külastamist ja kihutas vähemalt paar korda nädalas Võru vahet, et emale toeks olla. Ema tervis halvenes järjekindlalt ja ajukasvajast tulenenud vaevustele lisaks hakkas tal kujunema dementsus.

Kogu selles virvarris tundis Ruth ühel hetkel ise, et ei pea enam vastu. Teda hakkas kummitama mõte, et on inimesena, tütrena, emana, ka abikaasana läbi kukkunud. Ta

ei suuda piisavalt teenida, ei suuda hoolitseda teda armastusega kasvatanud vanemate eest, oma pere eest. Üksteise järel hakkasid tal ägenema kroonilised haigused. Siis ühel päeval ta tundis, et tal ei ole väljapääsu: ta peab ise siit ilmast lahkuma.

„Õnneks oli tol hetkel mu kõrval hea sõbranna, kes minuga toimuvat märkas ja mu mõistusele tõi. Öeldes, et Ruth, number üks ülesanne sinu elus on poeg suureks kasvatada! See äratas mu hetkeks unest. Järgmisel päeval kurtsin oma muret ka tööandjale ning tema ütles resoluutselt: nüüd on seis selline, et sa vajad ise ravi. Ta helistas psühhoneuroloogiahaigla valvepsühhiaatrile ette ning käskis mind otsemat teed sinna minna. Pärast kuut nädalat haiglaravi olin uuesti valmis oma eluraskusi kandma," kõneles Ruth Puutepunktidele kolm aastat tagasi.

Ajakirjanduse abiga

Kodus tagasi, mõtles Ruth asjad uuesti läbi. Ta mõistis, et ületöötamine ei ole jätkusuutlik lahendus.

Üks tuttav soovitas talle pakkuda oma lugu mõnele väljaandele. Terviselehes ilmuski väike artikkel, milles tõstatati probleem inimeste ebaloomulikest piinadest lähedase hoolduskulude katmisel. Koos ajakirjanikuga käidi loo jaoks kohtumas ka linna sotsiaaltöötajaga.

Tulemuseks oli, et Ruthil paluti täita avaldus, lisada selgitus ja dokumendid, mis tõendaksid, et pere ei suuda maksta isa hooldekoduarveid. Üsna pea tuligi linnalt otsus: Ruthi kanda jääb igas kalendrikuus 50 eurot ja kogu ülejäänud osa, mis lisaks isa pensionile tasuda tuleb, võtab omavalitsus oma õlgadele. Ruth tundis suurt kergendust – üks epohh oli sellega lõppenud! Miks küll pidi see toimuma ajakirjanduse abiga? 50 eurot iga kuu isa pensionile juurde maksta oli Ruthile jõukohane ja see tundus talle ka õiglane. Nüüd sai eluga edasi minna.

Samas trummeldas Ruthil kuklas jätkuvalt ohutunne. „Võib-olla seisan mõne aja pärast silmitsi olukorraga, kus mul tuleb ka ema hooldusele anda ja tema arveid maksma hakata. Aga teist korda ma sellist alandavat, stressi ja meeleheidet täis kadalippu enam läbi teha ei jaksa," muretses Ruth toona.

> „Teda hakkas kummitama mõte, et on tütrena, emana ja abikaasana läbi kukkunud.

Töö ja hooldamine

Tööst vabad õhtupoolikud kulusid Ruthil isa külastamiseks, vähemalt paar korda nädalas käisid nad koos mehega emal Võrus abiks. Kaasas tolmuimeja, et korter puhtaks teha, pestud-triigitud pesu ning kotitäis toidukraami, mis emale järgnevateks päevadeks külmkappi jäeti. Vastutulelik naabrimees hoidis memmel ka igapäevaselt silma peal.

„Memme dementsus siiski süvenes. Ta võis mulle õhtul elavalt jutustada, mida kõike ta päeva jooksul oli teinud: kuidas tal tööl oli läinud, mida ta poest oli ostnud ning keda poest tulles tänaval kohanud. Kuigi tegelikult oli ta terve päeva nelja seina vahel mööda saatnud. Dementne inimene mäletabki paremini just kaugemat minevikku, mida ta sageli tajub kui äsja olnut. Lisaks kimbutasid teda hirmud. Ta oli eluaeg abikaasa kõrval elanud, aga nüüd oli järsku üksinda. Alailma palus ta, kas ma ei saaks talle kiiresti appi tulla, tal on nii halb olla, ta ei tea, kas ta veel hommikuni vastu peab," räägib Ruth.

Ühel hommikul kuulis naaber koduuksest välja astudes, et naabrimemm karjub appi. Ta oli tualetti minnes tasakaalu kaotanud, maha kukkunud ega saanud enam omal jõul püsti. Naabrimees kutsus kiirabi ning ta viidi Võru haiglasse ravile. Ruth üritas ema veenda, et ta nõustuks pärast haiglast väljakirjutamist kolima Tartusse tema juurde. Ema oli endiselt selle vastu ning kinnitas, et jääb oma koju, kuni ta sealt kord jalad ees välja kantakse.

Poolesaja kilomeetri tagant järjest viletsama tervisega ema hooldamine muutus Ruthi jaoks üha raskemaks. Ema toimetulekuvõime käis allamäge ning Ruth üritas Võrru sõita nii sagedasti, kui töö ja pere kõrvalt vähegi sai.

„Naabrimees käis hommikuti ema juurest läbi, soojendas talle toidu üles ning manitses, et ta seda söömast ei unustaks. Aga kui mina õhtul Võrru jõudsin, istus ema endiselt pooleldi söödud toiduportsu taga. Sageli juhtus, et ta polnud ka oma hädadega tualetti jõudnud. Pesin ta puhtaks, panin uued riided selga, vahetasin voodipesu, koristasin põranda ära ning viskasin halvaks läinud toidud minema. Seejärel söötsin-jootsin emal kõhu täis, jätsin mahlaklaasi talle öökapi peale ja kihutasin tagasi Tartusse," kirjeldab Ruth.

„Vaevalt kolm nädalat hiljem," jätkab ta, „ütles seesama abivalmis naabrimees, et kuule, Ruth, nii enam jätkata ei saa! Midagi tuleb emaga ette võtta, ta vajab nüüd juba ööpäevaringset abistamist. Sealt edasi läks veel kaks kuud, mis kulus emale hooldekodukoha leidmiseks," ütleb Ruth.

Omavalitsuse ümbersünd

Ruthi imestus oli suur, kui selgus, et kõik ema hooldusele saamisega seotud asjaajamised lahenesid nagu imeväel ja tõrgeteta.

Ema ise enam kodust ärakolimise vastu ei protestinud. Sel ajal ta polnud enam ka püsivalt iseendas. „Kõige suurem üllatus oli aga see, et Tartu linnavalitsuse suhtumine oli viie aastaga tundmatuseni muutu-

> „Tööandja ütles: nüüd on seis selline, Ruth, et sa vajad ise ravi!

Ruthi poeg on püüdnud emale toeks olla ja kuus aastat kestnud peadpööritava virvarri keskel tubliks nooreks meheks sirgunud. Aldo Luud

nud! Mind mõisteti ja mulle tuldi appi juba hooldekodukoha otsimisel. Tänu linnaametnikele sain talle koha samasse asutusse, kus on mu isagi," räägib Ruth. Ta lisab, et ka hoolduskoha rahastamise asjus laabusid kokkulepped linnaga valutult.

„Mulle esitati nõudmine, et pean hoolduskulude katteks vanemate korteri maha müüma. Leian, et see oligi nüüd väga mõistlik ja põhjendatud otsus, sest mu vanemad ju seda enam ei vajanud. On täiesti loomulik, et inimeste vara läheb sellisel juhul nende vajaduste katteks," selgitab Ruth. Ta müüs Võru korteri maha ning kuivõrd eluase oli vanemate ühisomandis, kandis tütar pool müügist saadud rahast isa ja pool ema arveldusarvele.

„Esiotsa tasusimegi ema hooldusarveid sellest rahast. Kui raha ema kontolt otsa sai, võttis Tartu linn hooldusarvete puudujääva osa maksmise – selle osa, mille võrra hooldekodu kuutasu oli ema pensionist kõrgem – täies mahus enda peale. Mina pidin pangaväljavõttega tõestama üksnes oma laenukohustusi ning ema hoolduse eest ei pidanud ma maksma isegi seda 50 eurot omaosalust, mida maksan isa eest. Sotsiaalosakonnas leiti, et minu töötasu ja kulusid arvestades ma ei peaks oma vanemate hooldamise eest rohkem juurde maksma," on Ruth Tartu linnavalitsusele toetava suhtumise eest tänulik.

Puutepunktide toimetuse poolelt lisame, et vahepealsel ajal on asunud Tartu linnas sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonda juhtima hulk uusi ja motiveeritud inimesi. Ka riiklikul tasandil on täpsustatud seadusi omavalitsuste kohustuste kohta sotsiaalteenuste osutamisel ja riigikantselei hoolduskoormuse rakkerühma töö tulemusena on valminud aluspõhimõtted (vt lk 20–23), mille järgi ei tohi omavalitsused koorida hooldusvajadusega eaka lähedastelt seitset nahka. ***Tiina Kangro***

Mis siis ikkagi Maiaga juhtus?

Ruthil oli oma ema raviarstidega kokkulepe, et kui tal õnnestub lugu ajakirjandusse viia – selleks, et hooldekodude puudulikule meditsiiniteenusele tähelepanu juhtida –, siis on tohtrid nõus omalt poolt emaga toimunut kommenteerima. Haiglas tehti Maia jaoks kõik, mis võimalik. Arstide soov midagi kommenteerida oli aga artikli valmimise ajaks sootuks kadunud. Lõpuks siiski saadeti meile allolev teade. Toimetuse meelest võib sellest välja lugeda, et Maiat, kes terviseseisundi tõttu ise enam süüa-juua ei suutnud, ei oldud hooldekodus söödetud ega joodetud. Lisaks ei oldud märgatud, et ta põdes rasket infektsiooni. Hooldamise asemel palus hooldekodu tütrel tuua matuseriided. ***T. K.***

Maia Tulnola oli märtsikuus Tartu ülikooli kliinikumi statsionaarravile saabudes vedelikupuuduses, mis oli tingitud raskest infektsioonist ja kaasuvalt oli tal oluline kognitiivse funktsiooni häire, mille tõttu ei olnud patsient haiglasse saabudes võimeline ise sööma ega jooma. Osakonnas läks tema üldseisund veidi paremaks, kuid patsient ei olnud kognitiivse funktsiooni languse tõttu jätkuvalt võimeline sööma ega jooma. Statsionaarravil kasutasime tema toitmiseks nasogastraalsondi (sond, mis paigaldatakse nina kaudu läbi söögitoru makku – *toim*). Patsient oli ka väga kõhn, seda tõenäoliselt juba pikemat aega. Otseselt toitainetedefitsiidist tingitud haigusi tal diagnoosida ei saanud.

Diana Sudakova, arst-resident
Jelena Nõmmik, gastroenteroloog

Vastuseid meil ei olegi

„Minu jaoks on nende otsuste tegemisel kõige raskem see, et olen neid tehes täiesti üksi. Järjest rohkem üksinda," räägib Ruth.

„Olen oma vanemate ainus laps, mul pole õdesid ega vendi. Hiljuti purunes ka mu abielu. Abikaasa oli mulle alati toeks ja abiks, kui meil oli vaja näiteks varahommikul Võru ema juurde sõita. Või hooldekodusse isa vaatama minna. Selles mõttes ei saa ma talle vähimatki ette heita. Aga võib-olla ta siiski lõpuks väsis meie ühisest elust põhjusel, et olin nii pikki aastaid pidevas ja ekstreemses pinges, väsinud, kurnatud, masendunud," ütleb ta. „Ja siis saabus hetk, kus oli targem, et meie teed läksid lahku."

Ka ema matustel oli Ruth hinges väga üksinda. Ruthi isa oma abikaasa ärasaatmisele ülikooli kliinikumi biomeedikumi leinasaali ei läinud. Ütles, et parema meelega jätab oma armsa Maia meelde sellisena, nagu ta teda paremast päevadest mäletab.

Viimane hetk neist päevist on tal meeles enne seda, kui ta ise insuldiga kokku varises. Pikk hommik oli talukohas aiatööd tehtud ja Maia asutas end lõunasööki valmistama. Jaak korjas peenralt maasikaid ja Mis läks kasvumajja salatit tooma. Miski ses suvises päevas ei ennustanud ette suuri muutusi eaka abielupaari elus, mis paraku varitsesid kõigest silmapilgu kaugusel.

„Ema tuhastati ja urni matsime Võru kalmistule 29. aprillil. Ema sünnipäeval, memm oleks sel päeval saanud 79," räägib Ruth.

Sellele sündmusele tõi üks peretuttav, kellel on suurem auto, ka isa hooldekodust ratastoolis kohale. „Teda polnud kerge veenda tulema. Isal oli sada kümme põhjendust varuks, miks ta hooldekodust välja minna ei saa. Et küll võib tuul ta läbi tõmmata ning pärast on tõved kallal ja kõik muu säärane. Mõistan, et isa on hooldekodus elamisega tahte ja jõuga leppinud. Oleme temaga kordi ja kordi arutanud, et ehk ikka oleks õigem, kui ta tuleks minu juurde Annelinna elama. Aga ta on alati vastanud, et Ruth, kallis tütar, sulle ma koormaks ei tule," jätkab ta.

„Isa on end teadlikult avatud maailmast isoleerinud. Hooldajadki ütlevad, et Jaak ei taha õues käia. Ju kriibivad ümbritsevad hääled ja lõhnad vana mehe hinge. Olen juba kümme korda läbi lugenud Kaugveri raamatu „Vana mees tahab koju" ja tean, et mu oma isa on samasugune vana mees, kes tahaks koju. Aga Jaagu enda kodu enam pole ja oma tütre juurde elama ta ei tule," tunnistab Ruth.

Ta ütleb, et leinatalitus Võru kalmistul kujunes isa jaoks väga emotsionaalseks. Tegelikult ka kõigi teistele tseremoonial osalenud inimeste jaoks. „Isa valas nõrkemiseni pisaraid. Hoidis ema säilmetega urni põlvedel ja lihtsalt nuttis järelejätmatult. Ja vastust küsimusele, miks see kõik ikkagi nii pidi minema, kahjuks meil ei olegi," lõpetab Ruth oma loo.

Jaak Tulnola hoidmas põlvedel urni abikaasa tuhaga Võru kalmistul tänavu 29. aprillil, mil Maia saanuks 79-aastaseks. Erakogu

Imav aluspesu TENA Pants

Uriinipidamatuse lahendus aktiivsele inimesele

Keskmise kuni raske pidamatuse hoolduseks loodud imavaid aluspükse on sama lihtne kasutada nagu tavalist aluspesu.

TENA Pants annab kolmekordse kaitse lekete, lõhna ja niiskustunde eest.

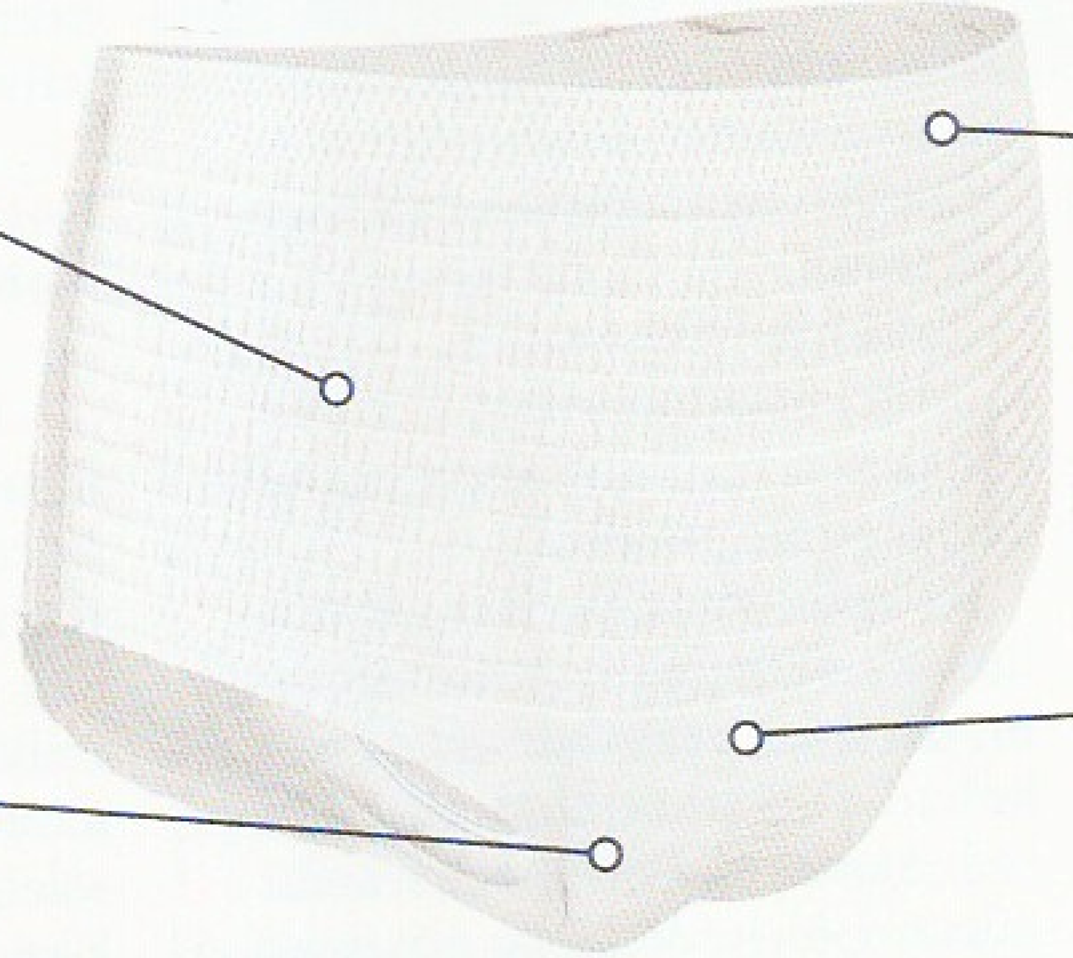

Õhku läbilaskev õhuke ja pehme materjal laseb nahal hingata ja on mugav.

Toote imavustaset näitab **elastikkummi värv** jalaavas ja värvli tagaküljel.

Ainulaadne **imav tsoon ja** pehme **elastne lekkebarjäär** tagavad täieliku kindlustunde.

Lõhnakontroll lukustab lõhna, lisades kandjale enesekindlust.

TENA

Loe lisaks ja telli tasuta näidis **www.tena.ee.**

Riiklik toetussüsteem

Riik hüvitab osaliselt abivahendi kaardi alusel vanaduspensionäridele, puuetega inimestele ja lastele alates 3. eluaastast kuni 60 pidamatustoodet kuus.

Soodustingimustel abivahendi ostmiseks on vajalik:

1. **Arstitõend**, mille väljastab pere- või eriarst.
2. **Isikliku abivahendi kaart** (arsti tõendi alusel väljastab kaardi Sotsiaalkindlustusamet).
3. **Isikut tõendav dokument.**
4. **Puuet kinnitav dokument** (kui puue on määratud).

Lisateave Sotsiaalkindlustusameti kodulehel **www.sotsiaalkindlustusamet.ee.**

Hooldusvahendeid saab riikliku hüvitisega osta abivahendifirmadest (MTÜ Inkotuba, ITAK jt) ja BENU apteekidest.

Ministeerium ja SKA on asunud hooldekodudega tegelema

Samal ajal, kui eelmistel lehekülgedel oma loo jutustanud Ruth Remetsi ema Maia Tulnola ülikooli kliinikumis intensiivravil viibis, toimus sotsiaalministeeriumis üldhooldekodude teabepäev, millest võttis osa enam kui 150 hooldekodude juhti.

Infopäeva eel olid sotsiaalkindlustusamet (SKA), terviseamet ja ravimiamet läbi viinud ühised kontrollkäigud paljudesse hooldekodudesse. Nende käigus tuvastati mitmesuguseid probleeme nõuete täitmisega.

Tänavu aasta algusest, mil maavalitsused lõpetasid haldusreformi tõttu tegevuse, läks omavalitsustes osutatavate sotsiaalteenuste järelevalve kohustus üle SKA-le. Üldhooldusteenus, mille sihtgrupiks on eeskätt eakad, on üks laiemalt levinud omavalitsuse sotsiaalteenuseid. Et järelevalvet korraldama hakata, alustaski SKA koostöös ametitega olukorra hindamist: vaadeldi hooldusplaanide olemasolu ja täitmist, töötajate kvalifikatsiooni, inimeste turvalisust ja toimetulekut.

„Kõige rohkem valmistas hooldekodudele muret hooldusplaanide koostamine ja täitmise kvaliteet. Samuti nägime, et koostöö kohalike omavalitsustega on kohati kesine, puudusid inimese abivajaduse hindamised, mis on omavalitsuse ülesanne," rääkis infopäeval SKA peadirektor Egon Veermäe.

Terviseamet hindas kontrollkäikudel tervishoiuteenuste kättesaadavust hooldekodudes. Samuti vaadeldi ravimite määramist arsti poolt ja tervisekaitsenõuete täitmist. „Hooldekodusse saabuvad kliendid sageli puuduliku raviskeemiga ning esineb puudusi nende täitmisega. Näiteks tuli ette olukordi, kus inimesele antud ravimid ületasid arsti määratud koguseid või anti ravimit ilma arsti määramiseta. Sageli on probleemiks klientide vähene või puuduv kontakt oma perearstiga," kirjeldas terviseameti peadirektor Merike Jürilo kontrollkäikudelt kogutud teavet.

Ravimiamet vaatles, kuidas hooldekodud ravimeid säilitavad ja nende üle arvestust peavad. Sealgi esines puudusi.

„Oleme võtnud aasta, et analüüsida olukorda hooldekodudes, millised on peamised probleemkohad ja võimalikud lahendused. Samal ajal on meie eesmärgiks hooldekodusid ka nõustada. Me ei soovi iga hooldekodu juures vigu otsida ja sanktsioneerida ega õigusruumi täiendavate regulatsioonidega koormata, vaid just ennetada, et tagada seeläbi eakatele väärikas elu. Hooldekodudes töötavad pühendunud, abivalmid inimesed ja neid tuleb tunnustada," selgitas sotsiaalministeeriumi asekantsler Rait Kuuse samal päeval avaldatud ministeeriumi pressiteates.

Kontrollkäike plaanitakse jätkata ja samuti on hooldekodudel võimalik jooksvalt ametitesse pöörduda nõu saamiseks. Uuendus on ka see, et 2020. aastal hakkab üldhooldekodudele kehtima tegevusloa nõue.

Allikas: sotsiaalministeeriumi 9.04.2018 pressiteade

Mida teh[a] vajab kõ[...]

Sotsiaalministeerium on andnud välja juhendi, mis selgitab, kuidas peaks omavalitsustes käima lähedast hooldava inimese abistamine hoolduse korraldamisel ja teenuste eest maksmisel.

NB! Juhend kirjeldab eeskätt eakate hooldamise korraldamisel kasutatavaid põhimõtteid. Uurige ja veenduge, kas teie vallas või linnas käivad asjad nii!

SAMM 1
Abivajaduse hindamine

- Võta ühendust kohaliku omavalitsusega, kus hooldust vajav lähedane rahvastikuregistri andmetel elab, ja anna teada tema abivajadusest.
- Lepi sotsiaaltöötajaga kokku, millal ja kuidas ta abivajaduse hindamise teeb: kas sotsiaaltöötaja tuleb koju, külastab haiglas või on lähedane ise võimeline sotsiaaltöötaja juurde minema.
- Hindamise tulemusena selgub, millist abi ja kui suures ulatuses lähedane vajab, et ta tuleks igapäevaselt toime.

SAMM 2
Sobiliku abi otsustamine

- Omavalitsus peab sobiva sotsiaalteenuse (näiteks hooldekodu) võimaldamise otsuse tegema 10 tööpäeva jooksul pärast nõuetekohase taotluse saamist. Otsuse aluseks on eelnevalt tehtud abivajaduse hindamine.
- Küsi sotsiaaltöötajalt, milliseid teenusepakkujaid piirkonnas on, kuidas toimub teenusele saamine ja milliseid lisatoiminguid tuleb teha.

..., kui eakas lähedane ...valabi ja hooldust?

Vida Press

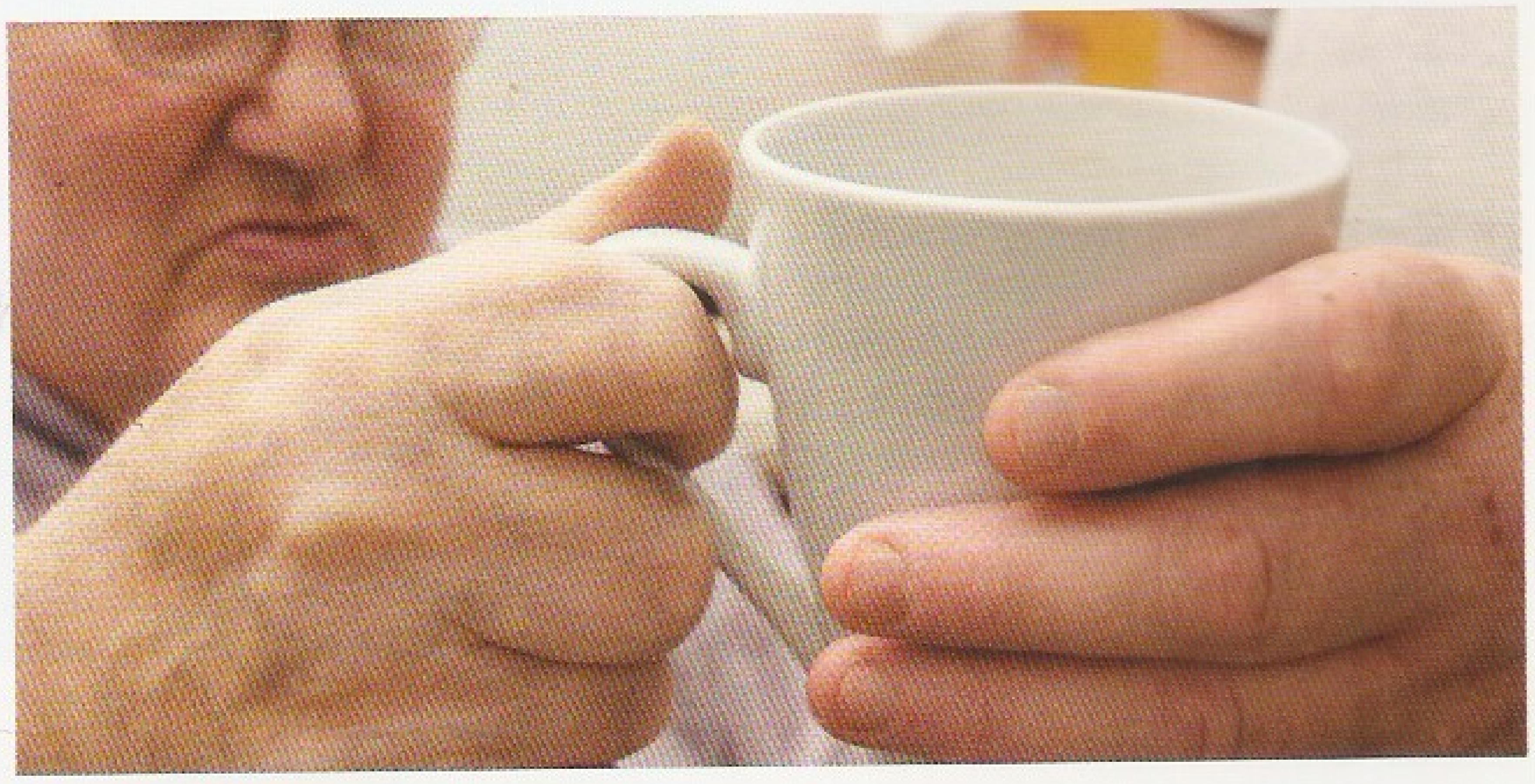

Näiteks üldhooldusteenuse korral soovib osa hooldekodusid näha perearsti tõendit inimese terviseseisundi kohta.

■ Küsi sotsiaaltöötajalt teavet, millist abi ja teisi lahendusi omavalitsus pakub, kui sobivat teenuseosutajat (näiteks hooldekodu kohta) kohe ei leita, kuid abi on vaja viivitamatult.

■ Omavalitsuse tehtud otsus sobiva teenuse saamise või mittesaamise kohta peab olema kirjalik ning arusaadavalt ja selgelt põhjendatud.

■ Kui sa ei ole tehtud otsusega nõus, on sul õigus 30 päeva jooksul esitada vaie omavalitsusele.

SAMM 3
Abi korraldamine

■ Tea, et omavalitsus peab igal juhul su lähedast abistama, pakkuma vajadusel ajutisi lahendusi, et ta toimetulek tagada. Pereliige ei ole kohustatud lähedase abistamiseks puhkust võtma ega töölt ära tulema.

■ Kui kohe sobivat hooldekodu kohta ei leita, peab omavalitsus pakkuma alternatiivseid teenuseid, näiteks koduteenust sellises ulatuses, et lähedase toimetulek on tagatud, määrama hooldaja, paigutama inimese ajutisele tasulisele hooldusteenusele õendushaiglasse jms.

■ Kui omavalitsus keeldub abistamast, jättes olukorra lahendamise lähedaste õlule, või pakutav abi ei lahenda tekkinud olukorda (näiteks õigeaegselt või täielikult), küsi kohalikult omavalitsuselt kirjalikku selgitust ja teavita sellest sotsiaalkindlustusametit aadressil info@sotsiaalkindlustusamet.ee. Sotsiaalkindlustusameti ülesanne on teha järelevalvet omavalitsuse osutatavate sotsiaalteenuste ja muu abi andmise kvaliteedi üle.

SAMM 4
Abi eest maksmine

■ Sotsiaalteenuse eest tasub inimene ise, kuid omavalitsus peab hindama, kas inimene (abivajaja) on võimeline seda tasuma.

■ Kui inimesel endal puuduvad piisavad rahalised vahendid, peavad teda üldjuhul abistama ülalpidamiskohustusega inimesed: eakal inimesel tema abikaasa (sealhulgas lahutatud abikaasa, kui inimese abivajadus tekkis enne abielu lahutamist), lapsed ja täisealised lapselapsed. Sotsiaalteenuse eest tasumist ei saa nõuda kaugematelt sugulastelt, õdedelt-vendadelt ega elukaaslaselt.

■ Omavalitsus peab arvestama, et ülalpidamise andmine ei tohi kahjustada ülalpidaja tavapärast toimetulekut.

■ Omavalitsus ei saa sobiva sotsiaalteenuse eest tasumiseks nõuda pereliikmetelt nende eluaseme mahamüümist ning peab võtma arvesse ka ülalpidajate muid kohustusi, näiteks alaealiste laste ülalpidamist. Pensionieas pereliikmetel peab samuti arvestama näiteks sissetuleku suurust, kulutusi eluasemele ja muid ülalpidamiskohustusi.

■ Mõnel juhul on lähedased ülalpidamise andmisest osaliselt või täielikult vabastatud, kuna ülalpidamise nõudmine on ebaõiglane (näiteks pole eakas last ta lapsepõlves ülal pidanud).

■ Kui lähedased ei ole võimelised eakat sotsiaalteenuse eest tasumisel abistama, peab omavalitsus teenuse inimesele igal juhul tagama ning võtma teenuse eest tasumise osaliselt enda kanda. Selle kohta tuleb omavalitsusel teha põhjendatud otsus.

■ Omavalitsusel on õigus makstud summa hiljem ülalpidamiskohustusega lähedastelt tagasi nõuda, kui selgub, et neil on olnud piisavad võimalused oma lähedast teenuse eest tasumisel abistada.

■ Kui sul pole võimalik ülalpidamiskohustust täita, kuid omavalitsus leiab, et pead elatist maksma, saab lõpliku otsuse ülalpidamiskohustuse täitmisest vabastamise, täitmise ajalise piiramise või elatise vähendamise kohta teha kohus. Eesti elanikel, kelle keskmine brutosissetulek jääb alla 1900 euro, on võimalik kasutada tasuta õigusabi. Lisainfo: www.juristaitab.ee.

Ei pea kõigest loobuma, et

Vida Press

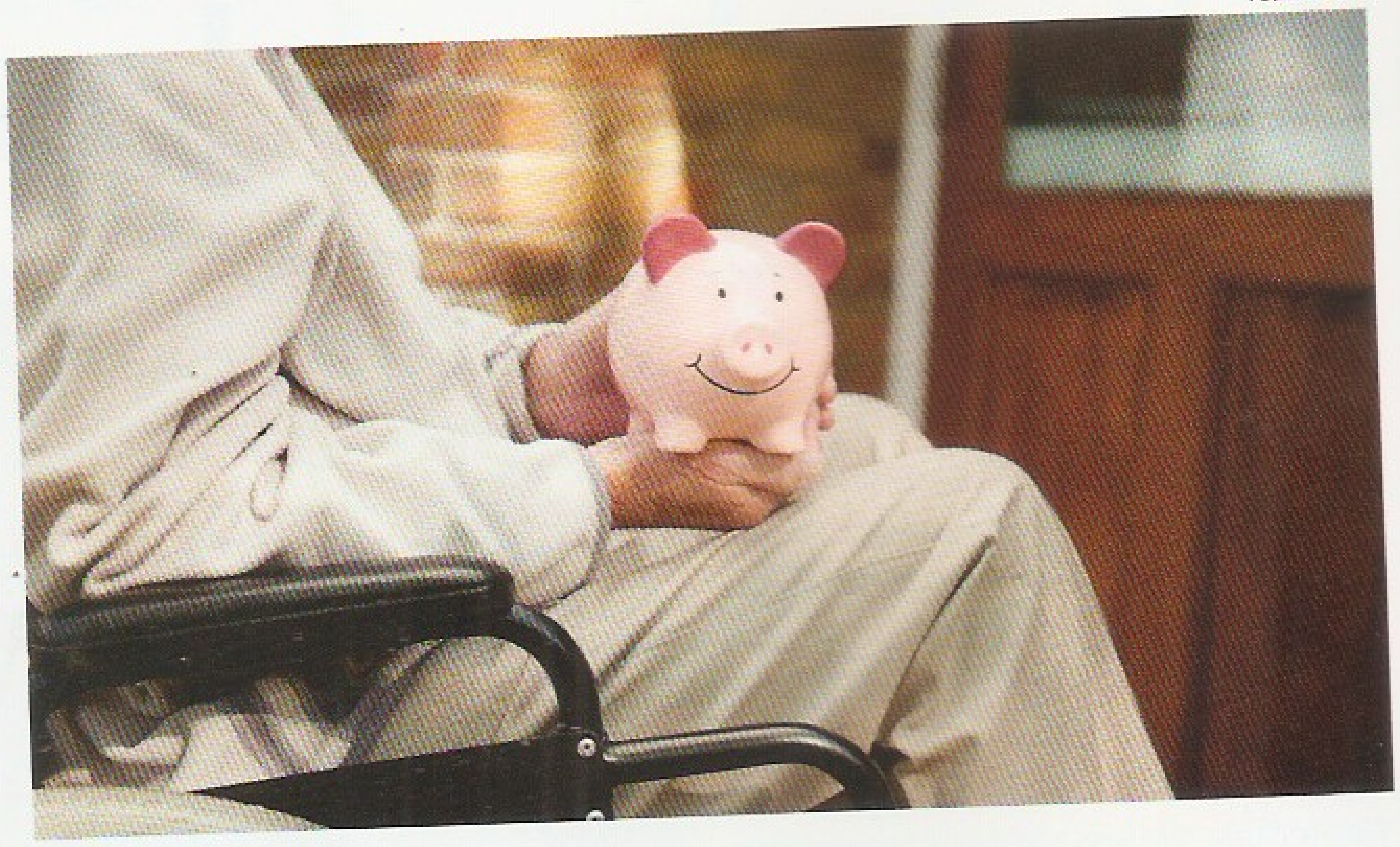

Kes siis ikkagi, millises järjekorras ja kui palju peab raha välja käima, kui eakas inimene vajab hooldusteenuseid, aga tal endal selle eest maksmiseks raha ei jätku?

Hulga häid vastuseid nendele küsimustele annab juhendmaterjal, mille koostasid advokaadibüroo Lextal juristid. Selle tellis neilt riigikantselei juures töötanud hoolduskoormuse rakkerühm, kes andis möödunud aasta lõpus vabariigi valitsusele üle oma lõppraporti. Üks osa raportist oligi analüüs-juhend, mis annaks kohalikele omavalitsustele selguse, kuidas käsitleda Eesti seadustes kirjas olevat perekonna ülalpidamiskohustust pereliikme hooldamise ja hoolduskulude katmise seisukohalt.

Kui eakal ei jätku raha oma hoolduskulude katmiseks, siis kui palju tuleb panustada lähedastel ja mis hetkest peab omavalitsus kulud enda kanda võtma?

Lextali analüüs on 44-leheküljeline üsna huvitav lugemismaterjal. Suvel toimuvad selle põhjal kõigis omavalitsustes ka koolitus- ja infopäevad.

Tavapärane elukvaliteet

Analüüsi on koondatud kõik abi andmist käsitlevad olulised sätted Eesti seadustest, jupikesed vastavat kohtupraktikat ja lisaks hulk asjakohaseid võrdlevaid näiteid Saksa seadusandlusest (Saksa seadused on olnud paljude meie seaduste kirjutamisel eeskujuks). Tähelepanuväärne on see, et just Saksa näidete varal on kohati tehtud lausa puust ja punaseks asju, mis Eesti senises sotsiaaltöös veel päris selgeks räägitud pole.

Näiteks see, et perelt ei saa nõuda, et ta lähedase hooldamise tõttu kahjustaks enda tavapärast ülalpidamist ja elukvaliteeti. Seega ei ole omavalitsusel võimalik anda välja eeskirja, et ta aitab küll hooldusteenuste eest maksta, aga alles siis, kui pere tõestab, et tal jääb eaka hooldekoduarvete tasumise järel kätte vaid elatusmiinimum (või kahekordne elatusmiinimum vms) – just selliseid eeskirju leiab aga praegugi nii mõnegi omavalitsuse kodulehelt.

Tavapäraseks ülalpidamiseks peetakse seda, et pere saab jätkata harjumuspärast elu. Omavalitsus ei saa seada tingimuseks, et lähedase hooldamise tõttu peaks pere loobuma kõigest (näiteks kultuuriliste vajaduste rahuldamisest, meditsiiniteenustest, vaba aja veetmisest või puhkusest), mis on seni nende elu juurde kuulunud. Eraldi tuuakse näide Saksa seadusest, mille järgi on ülalpidamist andval pereliikmel õigus jätkata ka säästmist – ta ei pea lähedase hoolduskulude maksmise tõttu sellest loobuma, sest nii võib ta ootamatuste korral sattuda ise abivajajaks.

Kõigepealt lapsed

Teiseks on analüüsis selgelt välja öeldud, et kui inimene on fakti ees, et hooldust vajab ta eakas vanem, kuid samal ajal vajavad üleskasvatamist oma lapsed, siis ta esimene kohustus on tagada normaalne kasvukeskkond lastele. Kui perel jagub ressurssi ka eaka sugulase hoolduskulude katmisel osalemiseks ilma, et nende tavapärane ülalpidamine kahjustada saaks, võib omavalitsus eeldada neilt panustamist. Kui ei, tuleb omavalitsusel kulude katmine enda peale võtta.

Juhendmaterjalis analüüsitakse sedagi, millal saab nõuda, et lähedased müüksid hoolduskulude katteks maha oma vara. Selgelt on öeldud, et ülalpidamiskohustusega sugulastelt (abikaasalt, lastelt, lastelastelt) ei saa nõuda, et nad müüksid maha oma kodu. Sama käib auto ja muu mõistliku vara kohta – ka ülalpidamiskohustusega inimesed peavad saama jätkata harjumuspärast igapäevaelu. Kui perel on kinnisvara rohkem, tuleb kaaluda nende otstarvet ja müümise mõistlikkust.

Sama selgelt on aga välja öeldud vastupidine: kui eakas läheb elama hooldekodusse, siis eeldatakse, et ta müüb maha oma kinnisvara (kus teisi pereliikmeid ei ela) jm vara, millel on mõistlik müügiväärtus. Pereliikmed ja/või omavalitsus peaksid panustama oma osa alles siis, kui hooldust vajava inime-

eakat lähedast hooldada

se enda ressursid on lõppenud. Eesti põhiseaduse järgi ongi ju abi andmise järjekord selline: esiteks abivajaja ise, seejärel pere ja nende järel riik (omavalitsus).

Vara müügi juures on aga Saksa seadusandluse eeskujul välja toodud üks kena inimlik nüanss: eaka jaoks emotsionaalse väärtusega ja talle kalleid, mälestustega seotud esemeid ei sunnita vastu tahtmist müüma.

Abikaasa ja elukaaslane

Oluline on teada, millises järjekorras tekib sugulastel kohustus abivajajat ülal pidada. Esimesel kohal selles reas on abikaasa või registreeritud elukaaslane. Olgu mainitud, et ka lahutatud abikaasal säilib see kohustus, kui lahutuse ajal oli teise poole abivajadus juba teada.

Elukaaslasele, kellega abielu või kooselu pole ametlikult registreeritud, ei näe Eesti seadused praegu ülalpidamiskohustusi ette (v.a ülalpidamine lapse sünni korral). Korrelatsioonis sellega ei näe pärimisseadus elukaaslasele ette ka seadusjärgset pärimisõigust.

Järgmisel kohal on seaduse alusel ülalpidamiskohustus lastel ja nende järel (täisealistel) lapselastel. Samasugune ülalpidamiskohustus on abi vajava lapse suhtes vanematel ja vanavanematel – eakate hooldamise teemat see aga enamasti ei puuduta.

Õdedel-vendadel ja kaugematel sugulastel seaduslikku ülalpidamiskohustust ei ole. Paljudel juhtudel nad aitavad vabatahtlikult. Kui nad seda ei tee, peab omavalitsus eaka kuludest puudujääva osa ise tasuma.

Kui pere oma jõududega eakat lähedast hooldada ei jaksa või kulude katmises kokkuleppele ei saa ning on tulnud omavalitsuselt abi küsima, on omavalitsuse sotsiaaltöötaja ülesanne hinnata, kes kui palju panustama peaks.

Oletame, et eakas vajab hooldekodu eest maksmiseks igas kuus lisaks oma pensionile 450 eurot. Eakal on kaks last ja kaks täisealist lapselast. Laste majanduslikku seisu analüüsides selgub, et kumbki saaks panustada 100 eurot kuus. Järgmine küsimus on, kas lapselapsed saaksid võtta enda kanda ülejäänud 250 eurot kuus. Selgub aga, et üks lapselaps õpib ülikoolis ja töötab vaid pisteliselt, teine on aga arvel töötuna. Kuna neilt kummaltki hetkel panustamist nõuda ei saa ja perel pole ka kinnisvara, mida nad ise ei kasutaks, peab omavalitsus puuduva osa tasumise oma õlgadele võtma.

Uued väljakutsed

Segasemaks läheb asi siis, kui sotsiaaltöötajal tuleb hakata välja selgitama, mis siis ikkagi on näiteks abielus oleva lapselapse maksejõud. Tema abikaasal ei ole ju seadusjärgset kohustust teise poole vanaema hooldusarveid maksta. Vahel on aga majapidamiste kulud ja tulud läbi põimunud ja võta sa siis kinni, mis on kelle oma ja kellel on millele õigus.

Selleks puhuks antakse ka Lextali analüüsis soovitus, et kui ikka asi läheb väga keeruliseks ja esimeses ringis lahendust ei saa, siis mõnikord on lihtsam, kui omavalitsus võtab kulud enda kanda. Sama võib olla vara müügiga: sotsiaaltöötajal poleks mõtet kulutada aega ja energiat sellele, et üritada müüa mõnd eset või isegi väheväärtuslikku kinnisvara, kui ette on teada, et tulu tõuseb sealt minimaalselt.

Siit aga tuleb veel üks nüanss. Isegi kui omavalitsus võtab eaka kulude kandmise enda peale, on tal võimalik hiljem üritada see summa kohtus mõnelt ülalpidamiskohustuslikult lähedaselt tagasi nõuda. Analüüsis tuuakse näiteks eaka laps või lapselaps, kes elab välismaal. Kui omavalitsus teda kätte ei saa või hindab temaga kontakti otsimise liiga aeganõudvaks, võib ta nii tehagi: maksab hooldekoduarved ära, aga esimesel võimalusel, kui sugulane jälle liikvel, annab nõude kohtusse.

Mõtlemist edaspidiseks

Lextali koostatud juhendmaterjal pole reeglistik, milles näpuga järge ajades saaks igale olukorrale õige lahenduse välja mõõta, vaid pigem näidetega varustatud kirjeldus, mida kõike peaks eri olukordades arvestama ja kaaluma. Siia artiklisse mahutus vaid murdosake mõtetest.

Kuidas täpselt sotsiaaltöötajad uute väljakutsetega toime tulevad, näitab aeg. Mõnel pool osatakse seda kõike juba nüüd väga mõistlikult korraldada. Kus veel mitte, küllap seal arenetakse, sest pääsu pole.

Unistada tahaks aga hoopis sellest, et elaksime ükskord ühiskonnas, kus eakad ei peaks eluõhtul muutuma tagasi lasteks, keda sugulastel tuleb ülal pidada. Hullemal juhul nende ülalpidamiseks omavalitsusega lahinguid löömas käia.

Tiina Kangro

> „Perelt ei saa nõuda, et eaka hooldamise tõttu satuks ohtu laste kasvukeskkond.

Dokumendi „Analüüsi läbiviimine ning juhendmaterjali koostamine kohalikele omavalitsustele seoses ülalpidamiskohustuse tõlgendamisega pereliikme hooldamise seisukohalt" (Lextal 2017) leiab sotsiaalministeeriumi veebilehelt www.sm.ee.

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:
Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

RASEDUSE ÄPP – kogu info sinu taskus!

Ida-Tallinna keskhaigla ämmaemandad tegid beebiootel või last planeerivatele Eesti peredele kingituse: moodne mobiilirakendus võimaldab jälgida raseduse kulgu, saada teavet vajalike uuringute ja sünnituseks ettevalmistuse kohta, samuti sisestada isiklikke rasedust puudutavaid terviseandmeid. Lisaks edastab äpp meeldetuletusi ning sisaldab praktilisi kalkulaatoreid.

Äpp on eesti- ja venekeelne ning seda saab tasuta alla laadida märksõna „Rasedus" alt Androidi ja iOS-i operatsioonisüsteemile vastavatest äpikeskkondadest.

Vaata lähemalt: **www.sunnitusmaja.ee**.

KUI SAAD AIDATA. Või kui tead kedagi, kes saab: MTÜ Puutepunktid

arveldusarve EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Suur tänu annetajatele!

Maikuus toetasite ajakirja teie: Merle Lints, Maris Luik, Tarmo Leheste, Ülle Väina, Sigrid Kristin, Virge Baar, Kaja Linder, Lenne Rätsep, Siiri Klasberg, Ere Tött, Merike Toomet, Küllike Lain, Svea Auväärt, Evi Johanson, Mari Selirand, Maarja Helimets, Jaanika Hanschmidt, Ulvi Mellis, Tiiu Sirg, Maria Praats, Raili Veskilt, Mari Peets, Külvi Raudsepp, Karolina Antons, Lilia Tihane, Kristina Alunurm, Õnnela Metsaorg, Karmo Kuri, Siiri Kastepõld, Kalev Märtens, Heldi Käär, Kristel Jõksi, Evelin Peda, Krislin Padjus, Alic Aaso, Larissa Jarada Svjatoslava Legitševa, Ege Vonbret, Sander Saat, Anne-Mari Rebane, Alo Suursild, Chris-Helin Loik, Silja ja Liina Aavik, Vaike Pähn, Minija Pääslane, Heli Tenslind, Heili Talts, Jane Mõtsar, Julia Abiševa, Ursi Joost, Ande Etti, Imbi Suun, Ly Mäemurd, Lea Kallas, MTÜ Männirahu Mõttemaja ja MTÜ Spordiklubi Meduus. Lisaks oli annetajate seas neli inimest, kes ei soovinud oma nime ajakirja tagakaanel näidata. Suur tänu kõikidele! Teie annetustest laekus juuni ajakirja väljaandmiseks 547,50 eurot. See on suur tugi, et ajakiri oleks kõigile kättesaadav tasuta!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka
HASARTMÄNGUMAKSU NÕUKOGU
EESTI HOOLDAJATE LIIT
TENA
TARTU ÜLIKOOLI KLIINIKUMI Laste fond